

**UCHWAŁA NR LI/680/2024
RADY GMINY DOBRA**

z dnia 25 kwietnia 2024 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2024-2027

Na podstawie art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022r., poz. 840; Dz.U. z 2023r., poz. 951 i 1688; Dz.U. z 2017r., poz. 1595), Rada Gminy Dobra uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2024-2027, stanowiący załącznik do tej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Dobra.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym, Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

mgr Bartłomiej Miluch

Gminny Program
Opieki Nad Zabytkami Gminy Dobra
na lata 2024 - 2027

Spis treści

Wstęp	5
Rozdział I. Przedmiot i cel opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2024-2027	7
Rozdział II. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	8
1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej – główne źródło prawa w Polsce	8
2. Ustawa z dnia 4 września 1997r. o działach administracji rządowej	9
3. Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	9
4. Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym	13
5. Inne uregulowania prawne dotyczące zabytków	13
Rozdział III. Strategiczne uwarunkowania polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	14
1.Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020r. (z perspektywą do 2030).....	14
2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	15
3. Strategia rozwoju kapitału społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.....	15
4. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na 2019-2022	15
5. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030	16
6. Program operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.....	17
Rozdział IV. Strategiczne uwarunkowania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na poziomie województwa i powiatu.....	17
1. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030	17
2. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024	18
3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego	19
4. Polityka Kulturalna Województwa Zachodniopomorskiego	21
5. Powiatowy program opieki nad zabytkami dla Powiatu Polickiego na lata 2020-2024.....	22

Rozdział V. Dokumenty prawne dotyczące programu ochrony i opieki nad zabytkami Gminy Dobra	23
Rozdział VI. Zasób dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Dobra	24
1. Ogólna charakterystyka zasobu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Dobra.....	24
2. Zabytki nieruchome na terenie Gminy Dobra	29
3. Zabytki ruchome na terenie Gminy Dobra	39
4. Stanowiska archeologiczne na terenie Gminy Dobra	41
5. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Dobra	42
6. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla Gminy Dobra	42
Rozdział VII. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Dobra – analiza szans i zagrożeń.....	44
Rozdział VIII. Priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2024-2027 z uwzględnieniem celów określonych w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	45
Rozdział IX. Kierunki realizacji priorytetów Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2024-2027.....	47
Rozdział X. Kierunki działań związane z opieką i ochroną zabytków wpisanych do rejestru zabytków określone przez właścicieli zabytków na lata 2024-2027.....	51
Rozdział XI. Zasady oceny Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2024-2027.....	53
Rozdział XII. Źródła finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami.....	55
1. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.....	55
2. Fundusz Kościelny Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji	57
3. Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie	58
4. Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego	59
5. Samorząd Powiatu Polickiego	60
6. Samorząd Gminy Dobra.....	60
7. Środki zewnętrzne	61

PODSUMOWANIE	62
Źródła	63
Spis Tabel	66
Spis Fotografii	66
Załącznik nr 1. Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie Gminy Dobra	
Załącznik nr 2. Wykaz zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Dobra.	

WSTĘP

Według Jana Pruszyńskiego dziedzictwo kulturowe to „zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nimi wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętnienia wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej”. Dziedzictwo kulturowe jako ważny ślad rozwoju duchowej i materialnej działalności człowieka, podlega ochronie na mocy obowiązujących przepisów prawa. Jego ochrona powinna stanowić także jeden z elementów świadomej polityki samorządowej. Stan zachowania zabytków oraz sposób ich zagospodarowania ma niemałe znaczenie przy ocenie atrakcyjności obszaru gminy. Jest też jednym z istotnych czynników budowania więzi oraz kształtowania świadomości i regionalnej tożsamości mieszkańców.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami został opracowany z zamiarem określenia niezbędnych warunków do opieki nad zabytkami na terenie administracyjnym Gminy Dobra na lata 2024 - 2027. Wskazuje na działania w oparciu, o które należy poprawić stan zachowania zabytków, by poprzez ich rewaloryzację i dostępność zarówno dla mieszkańców, jak i przyjezdnych, zwiększyć nie tylko atrakcyjność turystyczną Gminy, ale realizować zadania związane z ochroną dóbr kultury. Stanowi dokument uwzględniający zadania z zakresu opieki nad zabytkami, będący uzupełnieniem dotychczas przyjętych przez Gminę aktów prawa miejscowego. Określa sposób ich realizacji poprzez stosowne działania organizacyjno - finansowe i upowszechniające wiedzę o zabytkach oraz poprawę poziomu edukacji związanej z opieką nad dziedzictwem kulturowym Gminy Dobra. Głównym celem programu jest wytyczenie celów strategicznych i operacyjnych oraz określenie zadań na czas 4 lat obowiązywania programu. Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2024-2027 został opracowany na podstawie doświadczeń z realizacji wcześniejszych programów na lata 2010-2014, 2015-2019, 2020-2023, sporządzanych sprawozdań oraz konsultacji z właścicielami zabytków położonych na terenie Gminy Dobra. Wszystkie poprzednie dokumenty programowe, jak również niniejszy uzyskały pozytywną opinię Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Realizowane

w ramach programu zadania mają sprzyjać rewaloryzacji i rewitalizacji zabytków oraz krajobrazu kulturowego i służyć procesom rozwojowym w obszarze społecznym, turystyczno-rekreacyjnym i gospodarczym, pozostając w zgodności z polityką Gminy Dobra, Powiatu Polickiego, Województwa Zachodniopomorskiego oraz Państwa Polskiego.

ROZDZIAŁ I

PRZEDMIOT I CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DOBRA NA LATA 2024-2027

Podstawą prawną dla opracowania niniejszego dokumentu jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2022 r., poz. 840 z późn. zm.) dalej zwanej „ustawą” lub „ustawą o ochronie zabytków. Art. 87 ww. ustawy określa zasady sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami (GPONZ), w tym między innymi to, iż:

- GPONZ sporządza się na okres 4 lat,
- GPONZ sporządza wójt,
- GPONZ opiniuje Wojewódzki Konserwator Zabytków,
- GPONZ przyjmuje Rada Gminy,
- GPONZ ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Województwa,
- wójt sporządza, co 2 lata sprawozdania z realizacji GPONZ i przedstawiania je Radzie Gminy.

Do celów gminnego programu opieki nad zabytkami zdefiniowanych w ust. 2. art. 87 ww. ustawy należą:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Dotychczas dla Gminy Dobra opracowano trzy GPONZ:

- **"Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2010-2014"** przyjęty Uchwałą Nr XXXV/524/10 Rady Gminy Dobra z dnia 25 marca 2010r.
- **"Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2015-2019"** przyjęty Uchwałą Nr X/142/2015 Rady Gminy Dobra z dnia 26 listopada 2015r.
- **"Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2020-2023"** przyjęty Uchwałą Nr X/130/2019 Rady Gminy Dobra z dnia 28 listopada 2019r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2024-2027

przede wszystkim powstał w oparciu o:

- Programy Opieki nad Zabytkami na szczeblu krajowym, wojewódzkim i powiatowym.
- Regionalne dokumenty programowe RP, województwa zachodniopomorskiego, powiatu polickiego i Gminy Dobra.
- Doświadczenia i dobre praktyki powstałe w trakcie realizacji poprzednich edycji GPONZ Gminy Dobra.
- Gminną Ewidencję Zabytków Gminy Dobra przyjętą Zarządzeniem Wójta Gminy Dobra Nr 150/2019 z dnia 18 września 2019r.

ROZDZIAŁ II

UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej - główne źródło prawa w Polsce

Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1997.78.483) zabytki jako dobro kultury i element dziedzictwa narodowego, objęte są ochroną prawną. Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, a Państwo stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz wolności w korzystaniu z dóbr kultury (art. 5, art.6 ust.1 i art.73 Konstytucji RP). W preambule Konstytucji RP znajduje się zobowiązanie, aby przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku.

2. Ustawa z dnia 4 września 1997r. o działach administracji rządowej

W ramach podziału kompetencji między ministrami, dokonanego w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2022 r., poz. 2512 z późn. zm.) wiodącym organem odpowiedzialnym za zadanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków.

3. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840 z późn. zm.) jest podstawowym aktem prawodawczym w dziedzinie ochrony i opieki nad dziedzictwem narodowym, która określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowanie prac konserwatorskich, restauracyjnych i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

W ustawie określono m.in. przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków i opieki nad nimi. Art. 3 niniejszej ustawy określa definicję zabytku, według której:

- **zabytek** to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- **zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o cechach jw.;
- **zabytek ruchomy** - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o cechach jw.;
- **zabytek archeologiczny** - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki

i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

- **historyczny zespół budowlany** - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- **krajobraz kulturowy** - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- **otoczenie zabytku** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 tejże ustawy opiece i ochronie podlegają bez względu na stan zachowania:

1) **Zabytki nieruchome będące w szczególności:**

- krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) **Zabytki ruchome** będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi,

- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) **Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:**

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami, kurhanami,
- relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać także zabytki niematerialne – nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ochrona zabytków realizowana jest przez organy administracji publicznej, co określa art. 4 ustawy. Ochrona zabytków polega w szczególności, na podejmowaniu działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie działań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami zgodnie z art. 5 ustawy sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza i polega na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,

- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Według art. 7 ustawy **formami ochrony zabytków** są :

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków należy do kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków, podejmujących decyzje z urzędu lub na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku.

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego.

Pomnik historii ustanawia Prezydent RP, na wniosek ministra właściwego ds. kultury, w drodze rozporządzenia. Za pomnik historii można uznać zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury.

Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z zapisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego oraz utworzenie parku kulturowego należy do kompetencji samorządu gminy.

Ewidencja zabytków zgodnie z art. 21 ustawy jest podstawą sporządzania programów opieki nad zabytkami przez gminy, powiaty, województwa. Wojewódzką ewidencję zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, a gminną ewidencję zabytków wójt (burmistrz, prezydent miasta).

4. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

Art. 7 ust. 1 pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r., poz. 40 z późn. zm.) stanowi, iż zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W tym przypadku instrumentem realizacji interesu publicznego dla gminy jest m.in. uchwalanie dokumentów strategicznych i programowych, w tym sporządzanie i uchwalanie planów zagospodarowania przestrzennego oraz utrzymywanie jednostek specjalistycznych w zakresie muzealnictwa oraz działania właścicielskie wobec zabytków stanowiących własność gminy i jej jednostek.

5. Inne uregulowania prawne dotyczące zabytków

Pozostałe uregulowania prawne dotyczące zabytków zawarte są w następujących ustawach:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023r., poz. 977) z aktami wykonawczymi,
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2023r., poz. 682 z późn. zm),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022r., poz. 2556 z późn. zm.) z aktami wykonawczymi, z której wynika obowiązek wykonania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy z uwzględnieniem walorów zabytkowych,
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023r., poz. 1336 z późn. zm.) uwzględniająca ochronę krajobrazów i wartości kulturowe,
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2023r., poz. 1113 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020r., poz. 194 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r., poz. 571),

- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. *o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. ustawa krajobrazowa* (Dz. U. z 2015 r., poz. 774 z późn. zm.).

ROZDZIAŁ III

STRATEGICZNE UWARUNKOWANIA POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

1. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020

(z perspektywą do 2030r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.) przyjęta Uchwałą nr 8 przez Radę Ministrów w dniu 14 lutego 2017r. Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

- Obszar e-państwo - kierunek interwencji: budowa i rozwój e-administracji, czyli orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe poprzez kontynuację procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć, jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczenia najcenniejszych zasobów kultury.
- Kapitał ludzki i społeczny poprzez wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. Działania do 2030r. obejmują ochronę i promocję dziedzictwa narodowego z wykorzystaniem potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości, wspólnoty i więzi międzypokoleniowej poprzez uczestnictwo i zwiększenie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym) oraz likwidację białych plam w dostępie do kultury.

2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 została przyjęta Uchwałą nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019r. i zastąpiła "Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary". Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorzady: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030.

3. Strategia rozwoju kapitału społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia rozwoju kapitału społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 została przyjęta Uchwałą nr 155 przez Radę Ministrów w dniu 27 października 2020 r. Jednym z celów szczegółowych zapisanych w strategii jest wzmocnienie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich, w którym głównym priorytetem jest ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowanie dzieł kultury. Dokument ten zakłada, że jednym z głównych zadań państwa w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego jest inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. W związku z tym realizowany był Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019 - 2022.

4. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019 - 2022 (na dzień 1 stycznia 2024 r. brak przyjęcia programu krajowego na kolejne lata) określał warunki dla zapewnienia wspomnianej ochrony poprzez trzy cele szczególne:

- 1) Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 2) Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
- 3) Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa.

Wyżej wymienione cele winny być realizowane poprzez wzmocnienie ochrony zabytków na poziomie centralnym, jak i lokalnym, merytoryczne wsparcie działań

w zakresie opieki nad zabytkami, podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego, upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości, tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami. Dotychczasowy krajowy program opieki nad zabytkami wyznaczał cele i kierunki działań polegające na wzmocnieniu ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego. W swoich priorytetowych celach miał poprawę stanu zabytków, a przede wszystkim uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez stosowanie podstawowych zasad konserwatorskich:

- po pierwsze nie szkodzić,
- maksymalnie szanować oryginalną substancję zabytkową i wszystkie jej wartości (materialne i niematerialne),
- minimalizować niezbędną ingerencję (powstrzymywać się od działań niekoniecznych),
- usuwać to i tylko to, co na oryginał działa niszcząco,
- zachować czytelność i odróżnialność ingerencji,
- dochowywać odwracalności metod i materiałów,
- wykonywać wszelkie prace zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Realizatorem programu jest państwowa instytucja kultury - Narodowy Instytut Dziedzictwa, a wszystkie określone w programie zasady postępowania dotyczą konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, archeologów, właścicieli i użytkowników zabytków.

5. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 została przyjęta Uchwałą nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011r. i jest najważniejszym aktem dotyczącym ładu przestrzennego Polski, który między innymi uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej. Jako cele polityki przestrzennej w zakresie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym,

- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

6. Program Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona zabytków 2024”

Program został stworzony przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do działań związanych z opieką nad zabytkami, a Instytucją zarządzającą jest Departament Ochrony Zabytków (DOZ). Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomości i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

ROZDZIAŁ IV

STRATEGICZNE UWARUNKOWANIA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

1. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030

Obowiązująca Strategia przyjęta została w dniu 28 czerwca 2019r. Uchwałą nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. Sformułowana w niej wizja rozwoju regionu zmierza do uzyskania w perspektywie roku 2030 celów rozwojowych zapewniających wyższą jakość życia mieszkańców regionu, w oparciu o potencjał nowoczesnej gospodarki.

Zgodnie z dokumentem, celem ochrony wartości kulturowych jest zachowanie historycznych form zagospodarowania świadczących o historii Pomorza Zachodniego oraz decydujących o charakterze krajobrazu kulturowego. Celem zasadniczym powinno być zachowanie tożsamości kulturowej województwa zachodniopomorskiego.

2. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021-2024 opracowany na zlecenie Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego przez Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, instytucję kultury Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego został przyjęty Uchwałą Nr XXIX/338/21 z dnia 28 października 2021 r.

Podstawę opracowania programu stanowiła analiza zasobu kulturowego województwa i potrzeb w zakresie jego ochrony i opieki nad nim, w celu zachowania dla obecnych i przyszłych pokoleń. Program obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z bogatym dziedzictwem kulturowym Woj. Zachodniopomorskiego, zarówno zagadnienia kontekstu historycznego, zachowanego zasobu materialnego dziedzictwa, jego mocnych i słabych stron, prawa i finansów, ale głównie wytycza cele strategiczne i określa zadania opieki nad zabytkami w perspektywie do 2024 r.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021-2024 obejmuje zagadnienie związane z bogactwem kulturowym dziedzictwa regionu, w szczególności zabytków, przy uwzględnieniu lokalnej specyfiki, mocnych i słabych stron, uwarunkowań prawnych i finansowych. Jego misją jest poprawa uwarunkowań wpływających na stan zabytków i umocnienie tożsamości lokalnej i narodowej dla rozwoju społeczeństwa województwa zachodniopomorskiego poprzez kulturę, rozumianą jako całość duchowego i materialnego dorobku społeczeństwa. Przyjęte w nim do realizacji zadania mają sprzyjać rewaloryzacji i rewitalizacji zabytków oraz krajobrazu kulturowego i służyć procesom rozwojowym w obszarach: gospodarczym, turystyczno-rekreacyjnym i społecznym, w zgodności z polityką Województwa Zachodniopomorskiego oraz Państwa.

Cele wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami określone są następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,

- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Realizacja Programu powinna przyczynić się do poprawy stanu zachowania zabytków oraz wzmocnić tożsamość środowisk lokalnych regionu województwa zachodniopomorskiego, zwiększając przy tym atrakcyjności regionu zarówno pod względem materialnego dziedzictwa kulturowego oraz atrakcyjności turystycznej.

3. Plan zagospodarowania przestrzennego woj. zachodniopomorskiego

Obowiązujący plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego został przyjęty Uchwałą Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 24 czerwca 2020 r. po przeprowadzeniu procedury zmiany planu z 2010 r. Plan został opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego w dniu 27 lipca 2020 r., poz. 3564. Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego miała na celu dostosowanie głównego dokumentu planistycznego województwa do nowych uwarunkowań, które zaistniały od momentu uchwalenia pierwszej edycji tego dokumentu.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego jest opracowaniem o charakterze regionalnym, stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego w zakresie przestrzennej koordynacji działań. Dzięki zintegrowanemu systemowi planowania zapewniona jest odpowiednia korelacja planu z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju oraz ze strategią rozwoju województwa.

Plan określa uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa w zakresie:

- organizacji struktury przestrzennej, w tym podstawowych elementów sieci osadniczej,
- infrastruktury społecznej i technicznej,
- ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- lokalizacji inwestycji publicznych rządowych i samorządu województwa.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego ma trzy zasadnicze cele:

- dostarczenie informacji o województwie, zwłaszcza o jego uwarunkowaniach przestrzennych i kierunkach rozwoju w tej dziedzinie,
- kształtowanie polityki przestrzennej w województwie, zgodnej ze strategią rozwoju kraju, strategią rozwoju województwa i innymi dokumentami strategicznymi i programowymi,
- koordynację elementów planowania rozwoju wynikających ze zobowiązań międzynarodowych, planowania krajowego, regionalnego i lokalnego.

Realizując te cele plan zagospodarowania przestrzennego województwa określa:

- uwarunkowania zewnętrzne, wynikające z obowiązujących przepisów prawa, położenia województwa w przestrzeni krajowej i europejskiej oraz z krajowych i europejskich strategii i programów rozwoju,
- uwarunkowania wewnętrzne, wynikające ze strategii i programów wojewódzkich, stanu środowiska przyrodniczego i kulturowego, potrzeb jego ochrony, stanu zagospodarowania przestrzeni oraz rozwoju społeczno-gospodarczego województwa,
- kierunki i działania służące realizacji strategicznych celów rozwoju województwa, z uwzględnieniem zadań o znaczeniu ponadlokalnym o zasięgu krajowym i wojewódzkim,
- narzędzia realizacji planu, w tym rekomendacje do krajowej i regionalnej polityki przestrzennej oraz system monitoringu.

Plan jest elementem regionalnego planowania strategicznego i stanowi podstawowe narzędzie koordynacji różnych sfer rozwoju województwa w przestrzeni, a jednocześnie służy przestrzennej konkretyzacji celów sformułowanych w strategii rozwoju województwa i w innych dokumentach programowych. Plan łączy planowanie

krajowe z planowaniem miejscowym i formułuje propozycje do koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, planu zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich i projektów międzynarodowych o charakterze planistycznym. Z drugiej strony stanowi podstawę do formułowania regionalnych wniosków do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ich oceny pod kątem realizacji celów regionalnych. Samorządom lokalnym i inwestorom plan dostarcza informacji, jakie dobre praktyki powinni stosować w gospodarowaniu przestrzenią.

Głównym celem świadomej polityki przestrzennej jest właściwe wykorzystanie przestrzeni i jej zasobów oraz istniejącego zainwestowania dla potrzeb rozwojowych zapewniających wzrost poziomu i jakości życia społeczeństwa. Przez właściwe wykorzystanie przestrzeni należy rozumieć:

- ochronę i zachowanie jej niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe i dziedzictwo kulturowe,
- wykorzystanie zasobów tej przestrzeni - surowców naturalnych, potencjału naturalnego (wody morskie i lądowe, odnawialne źródła energii, rolnicza i leśna przestrzeń produkcyjna) oraz potencjału wynikającego z istniejącego zagospodarowania (sieć osadnicza, infrastruktura, zabudowa), wykorzystanie naturalnych preferencji przestrzeni osiągniętych w wyniku zainwestowania lub możliwych łatwo do osiągnięcia w wyniku określonych działań stymulacyjnych,
- harmonizację działań wpływających lub mogących mieć wpływ na przekształcenia przestrzeni (w tym eliminacja konfliktów i zagrożeń).

Ustalenia planu nie stanowią prawa miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiają jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadań celu publicznego.

4. Polityka Kulturalna Województwa Zachodniopomorskiego

Polityka Kulturalna Województwa Zachodniopomorskiego została przyjęta Uchwałą nr 1257/21 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 30 sierpnia 2021r. w sprawie przyjęcia dokumentu *"Polityka kulturalna województwa zachodniopomorskiego"*. Dokument ten dotyczy polityki samorządu województwa w zakresie kultury jako dziedziny stanowiącej ważny element łączący i scalający

wspólnotę mieszkańców Pomorza Zachodniego. Kultura jest również kluczowym obszarem wpływającym na rozwój i atrakcyjność regionu, gdzie zapewniony jest najwyższy poziom usług publicznych, edukacyjnych oraz unikalna oferta kulturalna na najwyższym poziomie artystycznym. Wszystkie nakłady na kulturę i dziedzictwo narodowe należy traktować jako długofalową inwestycję decydującą o popularności biznesowej i turystycznej Pomorza Zachodniego. Polityka kulturalna określa trzy priorytetowe obszary interwencji:

- 1) Dostęp do kultury i uczestnictwo w kulturze.
- 2) Rozwój współpracy międzynarodowej w obszarze kultury.
- 3) Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe.

5. Powiatowy program opieki nad zabytkami dla Powiatu Polickiego na lata 2020-2024

Powiatowy program opieki nad zabytkami dla Powiatu Polickiego na lata 2020-2024 został przyjęty Uchwałą Nr XXIV/163/2020 Rady Powiatu w Policach z dnia 20 listopada 2020r. Program zakłada trzy cele priorytetowe:

- 1) Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego,
- 2) Promocja i popularyzacja lokalnego dziedzictwa kulturowego,
- 3) Wspieranie działań społeczności lokalnych na rzecz opieki nad dziedzictwem kulturowym powiatu.

W programie przyjmuje się, że zadania w ramach celów priorytetowych będą realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych (rejestranych i ujętych w gminnych ewidencjach zabytków), organizacji pozarządowych i stowarzyszeń, lokalnego środowiska naukowego i kulturalnego.

ROZDZIAŁ V

DOKUMENTY PRAWNE DOTYCZĄCE PROGRAMU OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DOBRA

Gmina Dobra w związku z realizacją swoich zadań ustawowych, przyjęła Uchwałami Rady Gminy dokumenty strategiczne oraz akty prawa miejscowego bezpośrednio oraz pośrednio związane z ochroną i opieką nad zabytkami:

- **Uchwała nr III/48/02 Rady Gminy Dobra z dnia 30 grudnia 2002r., w sprawie uchwalenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dobra”** zmieniona Uchwałą Nr XXXVIII/558/10 Rady Gminy Dobra z dnia 24 czerwca 2010r., zmieniona Uchwałą Nr VII/88/2015 Rady Gminy Dobra z dnia 25 czerwca 2015r., zmieniona Uchwałą Nr XXIV/320/2017 Rady Gminy Dobra z dnia 25 maja 2017r., zmieniona Uchwałą nr XXXVI/485/2018 Rady Gminy Dobra z dnia 18 października 2018r., zmieniona Uchwałą Nr XXI/291/2021 Rady Gminy Dobra z dnia 25 lutego 2021r., zmieniona Uchwałą Nr XXXV/459/2022 Rady Gminy Dobra z dnia 21 września 2022r., która określa ramy prowadzenia polityki przestrzennej Gminy Dobra.
- **Uchwała nr XVI/254/04 Rady Gminy Dobra z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dobra** (zgodnie z zapisami przedmiotowego dokumentu Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Dobra jest programem rozwoju gminy do roku 2020, przy czym w powyższej uchwale nie określono roku 2020 jako roku granicznego obowiązywania dokumentu).
- **Uchwała Nr XXXXII/431/2018 Rady Gminy Dobra z dnia 26 kwietnia 2018r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Dobra na lata 2017-2023.**
- **Uchwała Nr XXII/302/2021 Rady Gminy Dobra z dnia 25 marca 2021r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej z budżetu Gminy Dobra na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.**
- **Uchwała Nr XLVI/600/2023 Rady Gminy Dobra z dnia 26 października 2023r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru**

zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

- *Uchwała Nr XLVI/607/2023 Rady Gminy Dobra z dnia 26 października 2023r. w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.*
- *Uchwała Nr XLVI/608/2023 Rady Gminy Dobra z dnia 26 października 2023r. w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.*

ROZDZIAŁ VI

ZASÓB DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO NA TERENIE GMINY DOBRA

1. Ogólna charakterystyka zasobu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Dobra

Gmina Dobra położona jest w północno zachodniej części województwa zachodniopomorskiego, w środkowej części powiatu Police. Region ten nazywany jest też Krainą Wkrzańską. Usytuowana jest w pasie gmin przygranicznych w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Szczecin, z którym graniczy od strony wschodniej oraz Republiki Federalnej Niemiec od strony zachodniej. Położona jest w stosunkowo niewielkiej odległości, około 100 - 120 km od nadmorskich ośrodków wypoczynkowych pobraża Bałtyku, usytuowanych zarówno po stronie niemieckiej, jak i po stronie polskiej. Siedzibą władz gminy jest wieś Dobra. Gmina usytuowana jest na południowym skraju kompleksu leśnego Puszczy Wkrzańskiej i graniczy z dwoma rezerwatami przyrody: Bolków i Sławoszewo. Przez obszar gminy przepływa rzeczka Mała Gunica, która kończy bieg w pobliskim jeziorze Świdwie stanowiącym obszar ptasiego rezerwatu. Na terenie gminy znajdują się na mocy podjętych uchwał, objęte ochroną prawną drzewa - pomniki przyrody. Są to: dwa platany klonolistne w Dobrej, grupa ok. 98 grabów w Mierzynie, zespół dębów szypułkowych i czterech buków w Kościnie, pięć jesionów w Rzędzinach.

Gmina, licząca 17 miejscowości, podzielona jest na 12 sołectw: Bezrzecze, Buk, Dobra, Dołuje, Grzepnica, Łęgi, Mierzyn, Rzędziny, Skarbimierzyce, Stolec, Wąwelnica i Wołczkowo, w ramach których znajdują się wsie i osady: Kościno, Lubieszyn, Płochocin, Redlica, Sławoszewo. Obszar gminy stanowi fragment terenów historycznego Księstwa Pomorskiego, pozostającego we władaniu książąt pomorskich do 1630 r., następnie monarchii szwedzkiej, a od 1720 r. państwa pruskiego. Krajobraz kulturowy terenu gminy był kształtowany, podobnie jak na całym obszarze Pomorza w okresie od około 10 tysiąclecia p.n.e. i stanowi wypadkową zmieniających się naturalnych warunków przyrodniczo - krajobrazowych oraz działalności człowieka, związanej z przemianami gospodarczo- politycznymi i kulturalnymi regionu. Wynikiem tego osadnictwa są liczne stanowiska archeologiczne szacowane na liczbę 250 (według danych programu badawczego pod nazwą Archeologiczne Zdjęcie Polski - AZP). Spośród nich trzy, znajdujące się w granicach wsi Dobra, zostały wpisane do rejestru zabytków. W południowej części wsi Łęgi zachowany jest ślad po wczesnośredniowiecznym grodzisku, założonym tu w XI–XII w. Najwcześniejsze ślady osadnictwa odkryto w okolicach wsi Buk, Mierzyn i Łęgi.

W zbiorach Muzeum Narodowego w Szczecinie przechowywane są skarby z okresu brązu, pochodzące z okolic Buku, Mierzyna i Wołczkowa. Niewątpliwie obszar Gminy Dobra stanowi część regionu, na terenie którego zorganizowany rozwój średniowiecznego osadnictwa datowany jest już na połowę XIII w. Wsie powstawały najczęściej w miejscu najstarszych jednostek osiedleńczych, wzdłuż historycznych traktów i posiadały układy przestrzenne charakterystyczne dla średniowiecza, takie jak ulicówki i placowe w typie owalnicy. Powstało wówczas 10 jednostek osadniczych wzdłuż historycznych traktów komunikacyjnych biegnących w kierunku Szczecina, na których rozwinęły się dzisiejsze wsie: Bezrzecze, Buk, Dobra, Dołuje, Mierzyn, Rzędziny, Skarbimierzyce, Stolec, Wąwelnica, Wołczkowo. Osadnictwo tego okresu było ściśle związane z nadaniami książęcymi dla instytucji kościelnych i klasztornych ze Szczecina. Do kolegiaty Najświętszej Marii Panny należało wówczas Bezrzecze, Wąwelnica, Skarbimierzyce oraz częściowo Buk i Dobra. Dobra pozostawała także w tym okresie w części własnością kościoła Św. Ottona, a w części cysterek ze Szczecina. Do klasztoru Św. Jana należała część Grzepnicy. W XV-XVI w. własnością rodów rycerskich były: w części Bezrzecze (rodu von Lindstedt, a następnie rodu von Ramin), w części Dobra (rodu von Nemecke), w części Grzepnica (rycerza Albertusa) oraz Stolec (rodu von Blankenburg`ów, a następnie von Ramin`ów).

Wołczkowo w średniowieczu było lennem szpitala św. Jerzego w Szczecinie. Teren obejmujący obszar dzisiejszej Gminy Dobra w okresie nowożytnym, z uwagi na swoje graniczne położenie był kilkakrotnie narażony na zniszczenia w wyniku prowadzonych tu działań wojennych, w tym zwłaszcza wojny trzydziestoletniej w latach 1618-1648 i wojny północnej w latach 1720-1721. W 1764 r. rozpoczęto w Państwie Pruskim podział gruntów i uwłaszczanie chłopów w dobrach państwowych, a w 1807 r. zniesiono poddaństwo osobiste chłopów. Przyczyniło się to do powstania folwarków. Jeszcze w XVIII w., na terenie istniejących wsi lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie powstały folwarki w Bezzreczu, Grzepnicy, Kościnie, Skarbimierzycach, Płochocinie, Rzędzinach i Stolcu oraz w XIX w. w Lubieszynie, Łęgach, Redlicy, Sławoszewie i nieistniejącym dzisiaj Jutroszewie. Zakładane folwarki skutkowały także rozwojem nowych gospodarstw chłopskich przy wsiach. Tak powstające lub rozwijające się dzięki nowym założeniom wsie posiadały różnorodną zabudowę. Obok chat siedliskowych i zabudowań folwarcznych pojawiły się również obiekty rezydencjonalne i sakralne oraz zabudowania przemysłowe. Utworzyły one krajobraz architektoniczny terenu dzisiejszej gminy, świadczący o rozwoju gospodarczym i kulturalnym regionu. Na terenie gminy zachowały się obiekty będące pozostałością historycznych zabudowań chłopskich, głównie gospodarstw mała i średniorolnych z przewagą domów murowanych, wzniesionych w końcu ostatniej ćwierci XIX w. i na pocz. XX w. Są to budynki mieszkalne i gospodarcze z frontowym usytuowaniem chałup mieszkalnych i budynków gospodarczych, posadowionych w głębi parceli. Zagrody są stosunkowo małe o układzie zamkniętym lub zabudowanym w podkowie. Spotykamy je we wsiach: Bezzrecze, Dołuje, Wąwelnica, Wołczkowo. Na obszarze gminy brak obiektów wzniesionych w konstrukcji ryglowej lub drewnianych, charakterystycznych dla pejzażu architektonicznego pomorskiej wsi z XVIII i XIX w. Wyjątkiem są tu nieliczne zachowane obiekty zbudowane w części w konstrukcji ryglowej, jak domy mieszkalne zachowane w Dobrej przy ul. Granicznej, stodoła przy domu nr 1 (leśniczówka) w Grzepnicy, dom mieszkalny przy ul. Weleckiej 27 i budynek gospodarczy przy ul. Weleckiej nr 35 w Mierzynie, dom mieszkalny nr 7 w Rzędzinach, kuźnia w Stolcu, stodoła przy domu nr 15 w Wąwelnicy.

Po licznych niegdyś folwarkach zachowały się budynki mieszkalne w typie czworaków w Kościnie, Rzędzinach i Stolcu oraz w typie dwojaków w Mierzynie i Skarbimierzycach. Niewątpliwie do najlepiej zachowanych fragmentów historycznych układów przestrzennych, pomimo powojennych, niekorzystnych zmian w pejzażu

architektonicznym Gminy Dobra należą zabudowy wsi: Grzeczka, Kościno, Stolec i Wołczkowo. Przekształcenia i ubytki oryginalnej zabudowy spowodowały degradację pierwotnych układów przestrzennych we wsiach w typie owalnicy takich jak: Dołuje, Mierzyn, Wąwelnica czy powstałych w typie ulicówki jak: we fragmentach zabudowy wsi Buk. Rozwój i zmiany architektoniczne wsi w przypadku Dobrej, spowodowały przekształcenie pierwotnego ulicowego układu w typ wielodrożnicy. Najstarszymi, zachowanymi na terenie gminy obiektami i jednocześnie należącymi do najcenniejszych pod względem walorów zabytkowych są budowle sakralne: granitowe kościoły w Buku, Dobrej (przebudowany w XIX w.), Mierzynie, Wąwelnicy i Wołczkowie oraz granitowo ceglana świątynia w Bezzreczu. Najstarsze budowle sakralne wykonywane były z ciosów granitowych i kamienia polnego, łączonych zwłaszcza w górnych partiach z cegłą. Obok architektury rezydencjonalnej, stanowiły dominanty architektonicznego krajobrazu gminy. Nie zachowały się liczne niegdyś cmentarze przykościelne. Cmentarze znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie kościołów i funkcjonujące od czasu swojego powstania, przenoszone były na obrzeża wsi, zgodnie z rozporządzeniem ówczesnych władz państwowych. Nieużytkowane, po wojnie uległy dewastacji. Jedyne słabo czytelne ślady po układzie dawnego cmentarza, widoczne są w formie nasadzeń drzew przy kościele w Bezzreczu i Buku oraz cmentarz leśny w zachodniej części wsi Buk. Zachowały się także ślady po cmentarzu w Grzeczce (po drodze do Jutroszewa), przykościelnym w Wąwelnicy, Wołczkowie, Stolcu oraz pozostałości cmentarza wraz z kaplicą w Kościnie. Czynny cmentarz w Bezzreczu w części stanowi fragment dawnego historycznego cmentarza. W Dołujach znajduje się utworzone w 2019r. Lapidarium, które powstało na terenie nieczynnego od lat 50-tych XX w. cmentarza ewangelickiego z poł. XIXw., który jest wpisany do Rejestru Zabytków (nr rej A-1566). Lapidarium w Dołujach w 2022r. zostało wyróżnione w ogólnopolskim konkursie organizowanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pn. "ZABYTEK ZADBANY" w kategorii: rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu za uczynienie układu kompozycyjnego, konserwację nagrobków i utworzenie lapidarium na dawnym cmentarzu ewangelickim w Dołujach i wykreowanie symbolicznego łącznika między dawną a współczesną społecznością lokalną oraz w XVII edycji Konkursu Towarzystwa Urbanistów Polskich na najlepiej zagospodarowaną przestrzeń w Polsce w 2023r. w kategorii rewitalizowana przestrzeń publiczna zabytku za uporządkowanie i zagospodarowanie miejsca o wartości historycznej upamiętniającego pochówki.

Architektura pałacowa i dworska na obszarze Gminy Dobra to obiekty wzniesione w XIX w. i na pocz. XX w., głównie w połączeniu z towarzyszącą im zabudową folwarczną. Rozwój majątków folwarcznych na obecnym terenie gminy, w okresie od końca XVIII do początku XX w., wzbogacił zabudowę wsi o charakterystyczne zabudowania związane z hodowlą bydła i trzody chlewnej. Założenia folwarczne w znacznej mierze uległy degradacji w okresie powojennym. Wyjątkiem jest tu odbudowany folwark wraz z dworem w Skarbimierzycach. Czytelne są do dzisiaj zachowane fragmenty założeń folwarcznych, szczególnie w Stolcu oraz w Bezzreczu, Grzepnicy, Dobrej, Dołujach i Rzędzinach. Nie przetrwały dawne rezydencje przy folwarkach zburzone w latach 1945 - 1950: pałace w Rzędzinach i Bezzreczu oraz dwory w Dobrej, Kościnie i Grzepnicy. Zachowane są jedynie dwie rezydencje: dwór w Skarbimierzycach i pałac w Stolcu. Szczególnie ten ostatni to cenny przykład barokowego założenia i jednocześnie pozostałość po jednym z największych dawnych majątków ziemskich regionu. Obejmuje założenie pałacowe w układzie *entrecour et jardin* („między dziedzińcem a ogrodem”) z parkiem w części francuskim i w części krajobrazowym, zabudową gospodarczą, folwarkiem, zabudową mieszkaniową pracowników folwarku oraz kościołem wraz z cmentarzem przykościelnym. Majątek był własnością rodu von Ramin. Raminowie byli także fundatorami kościoła, założyli cmentarz przy świątyni, który pełnił także funkcję rodowej nekropolii.

Dawne zabudowania folwarczne stanowią dzisiaj stosunkowo słabo wykorzystywany potencjał, ale pomimo częściowej degradacji pierwotnej zabudowy, posiadają one oprócz wartości kulturowej także wymierną wartość materialną. Praktycznie nie zachowały się założenia parkowe usytuowane w bezpośrednim sąsiedztwie rezydencji dworskich czy pałacowych. Ślady po istniejących parkach czytelne są w Bezzreczu z zachowanym szpalerem lip i grabów, a w Buku: w formie kępy drzew iglastych.

W Dobrej od strony wschodniej folwarku zachowana jest aleja jesionowa i dębowa oraz starodrzew lipowy i topolowy. W Grzepnicy pozostała aleja klonowa, a w Rzędzinach aleja kasztanowa i starodrzew dębowy. Ponadto zachowana jest droga wiejska z aleją lipową łącząca Stolec z Bolkowem przy rezerwacie Jeziora Świdwie. Zachowane są czytelnie dawne parki w Dobrej, Stolcu, Kościnie, Skarbimierzycach i Rzędzinach. Z końca XIX w. pochodzi interesująca modernistyczna architektura leśniczówki w Grzepnicy.

Wyznacznikiem charakteryzującym poziom rozwoju infrastruktury technicznej w okresie ostatniego stulecia są zachowane obiekty architektury przemysłowej: wiatrak koźlak w Mierzynie, gorzelnia w Dobrej oraz remiza w Stolcu. Gorzelnia w Rzędzinach została rozebrana w 2022 r., w wyniku czego obiekt został wykreślony z Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków oraz Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Dobra. Naturalne walory krajobrazowe terenu, obejmującego obszar Gminy Dobra, w połączeniu obiektami stanowiącymi dziedzictwo kulturowe regionu można niewątpliwie uznać za podstawowe atuty przy ocenie atrakcyjności obszaru, zarówno jako gminy turystycznej, jak i posiadającej korzystne warunki dla stałego pobytu mieszkańców.

Działania II wojny światowej szczęśliwie ominęły obszar gminy, niemniej istnieją wyraźne zniekształcenia zabudowy powstałe w wyniku powojennych zaniedbań, szczególnie w przypadku nieruchomości należących do dawnych Państwowych Gospodarstw Rolnych. Praktycznie wszystkie zabudowania folwarczne osiągnęły mniejszy lub większy stopień degradacji. Znaczna ich część jest nieużytkowana. Niekorzystne zmiany w wyniku dekapitalizacji, a następnie prowadzonych remontów, występują w obrębie historycznych budynków mieszkalnych i gospodarczych oraz związane są z wymianą tynków, ociepleniami elewacji, wymianą stolarki, pokrycia dachowego i rezygnacji w większości przypadków z dachówki ceramicznej na rzecz tańszych rozwiązań, gubiących plastykę dachu, jak np. blacha i wreszcie z rozbudową chałup o dodatkowe kondygnacje, kryte stropodachami, czy ocieplanie elewacji z niszczeniem lub zakrywaniem ozdobnego detalu architektonicznego i ceglanego lica elewacji budynków.

2. Zabytki nieruchome na terenie gminy Dobra

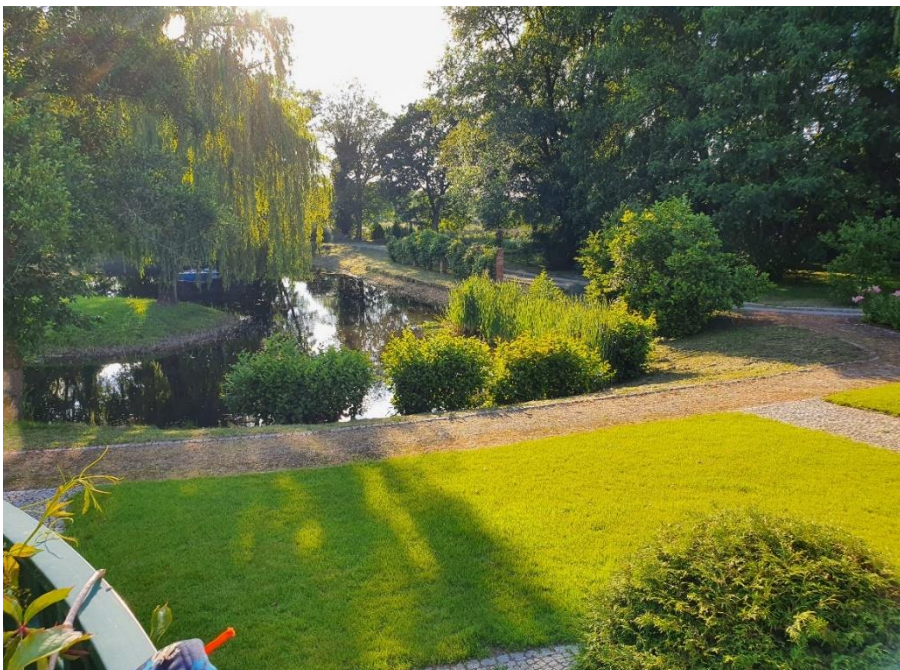
Na terenie Gminy Dobra obowiązuje 16 wpisów do rejestru zabytków nieruchomych Województwa Zachodniopomorskiego. Obejmują one:

1) **Park pałacowy w Bezzreczu** (nr rej A-864). Obecnie z trudem czytelny, zachowany dawny układ kompozycyjny parku, pochodzącego z końca XVIII w.,

Fot. 1. Park pałacowy w Bezzreczu. Fot. Urząd Gminy Dobra.

2) **Park dworski w Dobrej** (nr rej A-541). Park krajobrazowy z XVIII - XIX w.,

Fot. 2. Park dworski w Dobrej. Fot. S. Bujakowska.

3) **Park pałacowy w Kościecinie** (nr rej A-577). Obecnie słabo czytelny dawny układ kompozycyjny parku, pochodzącego z 2 poł. XVIII w.,

Fot.3. Park pałacowy w Kościecinie. Fot. Urząd Gminy Dobra.

4) **Park dworski w Rzędzinach** (nr rej A-532). Obecnie z trudem czytelny, zachowany dawny układ kompozycyjny parku, pochodzącego z końca XVIII w.,

Fot. 4. Park dworski w Rzędzinach. Fot. Urząd Gminy Dobra.

5) **Park dworski w Skarbimierzycach** (nr rej A-531). Obecnie z trudem czytelny, zachowany dawny układ kompozycyjny parku, pochodzącego z końca XVIII w.,

Fot.5. Park dworski w Skarbimierzycach. Fot. Urząd Gminy Dobra.

6) **Lapidarium w Dołujach** powstałe na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego z połowy XIX w. położonego przy ul. Daniela w miejscowości Dołuje na działce nr 164 (nr rej. A-1566). Cmentarz został zamknięty Uchwałą Nr XL/527/2023 Rady Gminy Dobra z dnia 9 lutego 2023r. w sprawie zamknięcia cmentarza na terenie Gminy Dobra.

Fot.6. Lapidarium w Dołujach. Fot. Urząd Gminy Dobra

7) **Pałac i park w Stolcu** (nr rej. A-536). Pałac zbudowany został w stylu klasycyzującego baroku. Budowa pałacu rozpoczęta została przez Jürgena Bernharda von Ramin w 1721r. i zakończona w 1727 r. Powstało założenie w typie „entrecour et jardin” wraz z parkiem założonym w stylu francuskim.

Fot. 7. Park w Stolcu. Fot. Urząd Gminy Dobra.

Fot. 8. Pałac w Stolcu. Fot. Urząd Gminy Dobra.

8) **Kościół w Stolcu p.w. św. Maksymiliana Kolbe i cmentarz przykościelny (brama i pomnik Jürgena Bernharda von Ramin** (nr rej A-507). Kościół zbudowany został w stylu barokowym, murowany z cegły i kamienia polnego, otynkowany z wieżą wzniesioną w konstrukcji szkieletowej jako fundacja Jürgena Bernharda von Ramin tuż obok zespołu pałacowego w latach 1731-1735. Częściowo zniszczony podczas II wojny światowej odbudowany został w 1982 r. Cmentarz przykościelny w Stolcu powstał w drugiej ćw. XVIII w. wraz z budynkiem kościoła.

Fot. 9. Pomnik Jürgena Bernharda von Ramin. Fot. Urząd Gminy Dobra.

Fot.10. Kościół w Stolcu. Fot. Urząd Gminy Dobra.

9) **Kościół w Bezzeczu p.w. Matki Boskiej Różańcowej wraz z cmentarzem przykościelnym** (nr rej. A-503). Kościół jest murowany z kamienia polnego w XV w., został przebudowany w 2 poł. XIX w., otrzymał wówczas ceglana neogotycką wieżę. Na terenie cmentarza ochroną prawną objęto też fragment kamiennego muru cmentarnego.

Fot.11. Kościół w Bezzeczu. Fot. Urząd Gminy Dobra.

10) **Kościół w Buku p.w. św. Antoniego wraz z cmentarzem** (nr rej A-498). Zbudowany został z ciosów granitowych w 2 poł. XIII w., przebudowywany z użyciem cegły w XVI w. i ponownie w 1869 r.,

Fot.12. Kościół w Buku. Fot. Urząd Gminy Dobra.

11) **Kościół w Dobrej p.w. Matki Boskiej Królowej Świata** (nr rej A-497). Kościół wzniesiono w 2 poł. XIII w. z ciosów granitowych, został przebudowany z użyciem cegły w 1879 r. z nadaniem mu form neogotyckich,

Fot.13. Kościół w Dobrej. Fot. Urząd Gminy Dobra.

12) **Kościół w Mierzynie p.w. Matki Boskiej Bolesnej wraz z cmentarzem przykościelnym** (nr rej A-477). Jest murowany z ciosów granitowych. Powstał w 2 poł. XIII w., po pożarze wieży w 1637 r., odbudowany w 1644 r.

Fot.14. Kościół w Mierzynie. Fot. Urząd Gminy Dobra.

13) **Kościół p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w Wąwelnicy** (nr rej. A-508). Jest murowany z kamienia polnego, powstał w 2 poł. XIII w., został rozbudowany w XV w., a następnie przebudowany w XVIII w.

Fot.15. Kościół w Wąwelnicy. Fot. Urząd Gminy Dobra.

14) **Kościół filialny p.w. MB Fatimskiej (odbudowany) wraz z terenem cmentarza przykościelnego i kamiennym murem ogrodzeniowym położony w miejscowości Kościno** (rej. nr A-1136). Kaplica powstała w pierwszej ćwierci XIX w.

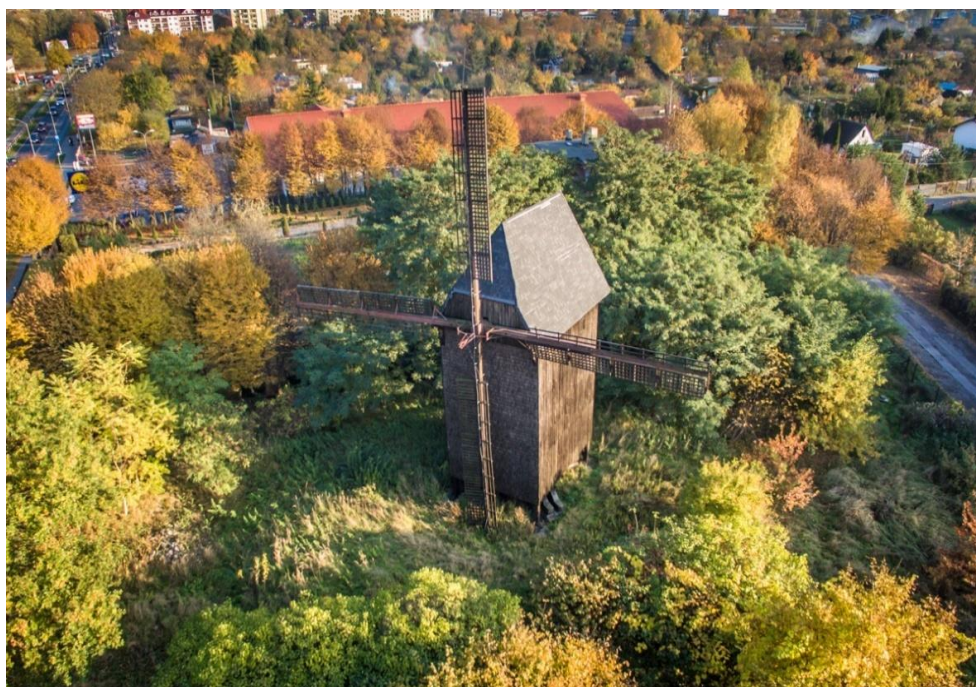
Fot.16. Kaplica w Kościnie. Fot. Urząd Gminy Dobra.

15) **Kościół w Wołczkowie p. w. Matki Boskiej Szkaplerznej wraz z cmentarzem przykościelnym** (nr rej. A-509). Kościół jest murowany z ciosów kamiennych i cegły. Powstał w końcu XIII w., częściowo przebudowany w XVI w.

Fot.17. Kościół w Wołczkowie. Fot. Urząd Gminy Dobra.

16) **Wiatrak koźlak w Mierzynie** (nr rej. A-523). Wiatrak w konstrukcji drewnianej zbudowany został w 1830 r.

Fot.18. Wiatrak w Mierzynie. Fot. B. Świdorski.

3. Zabytki ruchome na terenie gminy Dobra

Wpisem do rejestru zabytków ruchomych objęto 33 zabytki stanowiące wyposażenie 6 kościołów na terenie wsi: Bezrzecze, Buk, Dobra, Mierzyn, Wąwelnica i Wołczkowo. Zabytki ruchome przedstawia Tabela 1.

Miejscowość	Miejsce przechowywania	Rodzaj zabytku	Określenie zabytku	Material/technika	Czas powstania	Numer rejestru
Bezrzecze	kościół MB Różańcowej	świecznik (stwierdzono brak, 2003)	stojący, kandelabrowy, jednoświecowy, inskrypcja	brąz	1617	179
Bezrzecze	kościół MB Różańcowej	instrument muzyczny - organy	Organy Christiana Friedricha Völknera z Duninowa	drewno/cynk/kość	Lata 90.XIX wieku	582
Bezrzecze	kościół MB Różańcowej	prospekt organowy	Szafa organowa	drewno	Lata 90.XIX wiek	582
Buk	kościół św. Antoniego Padewskiego	ołtarz główny	jednoosiowy, jednokondygnacyjny, ambonowy	drewno/snycerka /polichromia	1730	187
Buk	kościół św. Antoniego Padewskiego	rzeźba (z ołtarza głównego)	anioły, w zwieńczeniu ołtarza	drewno/snycerka /polichromia	1730	187
Buk	kościół św. Antoniego Padewskiego	epitafium	Otto Gustava von Lepel, z panopliami	piaskowiec	1739	187
Dobra	kościół MB Królowej Świata	ambona (korpus)	pierwotnie w ołtarzu, sam korpus	drewno/snycerka	1727	21
Dobra	kościół MB Królowej Świata	ołtarz główny	dawniej ambonowy, atektoniczny	drewno/snycerka /polichromia	1727	21
Dobra	kościół MB Królowej Świata	epitafium	Bogusława Ernesta v. Ramin, w formie nastawy ołt.	drewno/snycerka /polichromia	1729	21
Dobra	kościół MB Królowej Świata	instrument muzyczny	dzwon, ludw. C. Voss	spisz/odlew	1861	21
Mierzyn	kościół MB Bolesnej	obraz (z ołtarza głównego)	Ostatnia Wieczerza (predella)	drewno/olej	1 połowa XVIII wieku	186
Mierzyn	kościół MB Bolesnej	obraz (z ołtarza głównego)	Zesłanie Ducha Świętego (zwieńczenie)	drewno/olej	1 połowa XVIII wieku	186
Mierzyn	kościół MB Bolesnej	obraz (z ołtarza głównego)	Cierniem Koronowanie (prawy uszak)	drewno/olej	1 połowa XVIII wieku	186
Mierzyn	kościół MB Bolesnej	ołtarz główny	architektoniczny, jednoosiowy, jednokondygnacyjny	drewno/snycerka /polichromia	1 połowa XVIII wieku	186
Mierzyn	kościół MB Bolesnej	obraz (z ołtarza głównego)	Pokłon Pasterzy (lewy uszak)	drewno/olej	1 połowa XVIII wieku	186

Mierzyn	kościół MB Bolesnej	rzeźba (z ołtarza głównego)	2 putta z tarczami herbowymi	drewno/snycerka /polichromia	połowa XVIII wieku	186
Mierzyn	kościół MB Bolesnej	rzeźba (z ołtarza głównego)	Chrystus Zmartwychwstały	drewno/snycerka /polichromia	połowa XVIII wieku	186
Mierzyn	kościół MB Bolesnej	świeczniki	stojące, kandelabrowe, jednoświecowe	brąz	początek XVII wieku	173
Mierzyn	kościół MB Bolesnej	krzyż ołtarzowy	krzyż ołtarzowy - na wysokiej stopie	stop metali/posrebrzony	przełom XIX/XX	172
Wąwelnica	kościół MB Częstochowskiej	ambona	korpus, typ przyścienny, 8-boczna, malowidła		XVII	135
Wąwelnica	kościół MB Częstochowskiej	malowidło (z ambony)	4 Ewangelistów		XVII	135
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	parapet emporii muzycznej	z 13 prostokątnymi płytkami	drewno	1 ćw. XX wieku	87
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej (obecnie w Katedrze św. Jakuba w Szczecinie)	obraz (z ołtarza)	Modlitwa w Ogrójcu; malarz Georg Meyn	olej na drewnie	1722	87
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	monstrancja	z inskrypcją i datą, gloria typu wieżyczkowego	metal, złocenia, odlew	1913	87
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	waza ogrodowa (ob. kropielnica)	typu kielichowego, baza kwadratowa, czasza płytka i szeroka	sztuczny kamień (?). Odlew	2 połowa XIX wieku	87
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	ołtarz	architektoniczny, 1-osiowy, 1-kondygnacyjny, obrazy tablicowe	drewno, stolarka, snycerka	ok. 1722	87
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	rzeźba	Chrystus Zmartwychwstały	Drewno/snycerka /polichromia	1 poł. XVIII wieku	555
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	obraz (z ołtarza)	Ostatnia Wieczerza	olej na drewnie	ok.. 1722	87
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	misa chrzcielna	ze sceną: Adam i Ewa przy Drzewie Wiadomości Dobrego i Złego	mosiądz, technika trybowania i puncowania	połowa XVII wieku	87
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	szafa organowa	wolnostojąca z prospektem	drewno	początek XX wieku	87
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	ambona	architektoniczna, na rzucie 6-boku, korpus wsparty na kolumnie	drewno, polichromia	początek XX wieku	87
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	chrzcielnica	typu kielichowego, na rzucie 8-boku	drewno, polichromia	początek XX wieku	87
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	instrument muzyczny	organy z szafą organową; zakład Paula Voelknera, prospekt architekton., 5-osiowy	drewno	początek XX wieku	87
Wolczkowo	kościół MB Szkaplerznej	Rzeźba – brak zabytku	MB z Dzieciątkiem -brak	drewno/snycerka /polichromia	początek XVI wieku	555

Tabela 1. Zabytki ruchome na terenie Gminy Dobra (opracowanie Urząd Gminy Dobra).

Tabela nr 2 przedstawia dodatkowo zewidencjonowane trzy obiekty wpisane do rejestru zabytków, które pochodzą z terenu Gminy Dobra, ale obecnie znajdują się w depozytach bądź w przechowaniu w innym miejscu:

Miejscowość	Pierwotne miejsce przechowywania	rodzaj zabytku	Określenie zabytku	Material/ technika	Czas powstania	Numer rejestru
Buk - obecnie w Katedrze św. Jakuba w Szczecinie	kościół św. Antoniego	epitafium	Teofila Michaelisa, z panopliami, rzeźba figuralna	drewno/snycerka/ polichromia	1709	187
Wołczkowo - obecnie w holu Wyższego Seminarium Duchownego w Szczecinie	kościół MB Szkaplerznej	rzeźba	Niezidentyfikowany święty (św. Wawrzyniec?)	drewno/snycerka/ polichromia	XVIII wiek	555
Wołczkowo - obecnie w Muzeum Katedralnym św. Jakuba w Szczecinie	kościół MB Szkaplerznej	rzeźba	Anioł Chrzcielny	drewno/snycerka/ a/polichromia	1 ćw. XVIII wieku	555

Tabela 2. Zabytki ruchome znajdujące się w depozytach.

4. Stanowiska archeologiczne na terenie Gminy Dobra

Na terenie Gminy znajdują się trzy obiekty archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Są to na terenie wsi Dobra: cmentarzysko kurhanowe, kurhan i obozowisko. Gmina Dobra nie posiada pomnika historii, a także nie ma na jej terenie muzeum. Gmina nie posiada również wydzielonego obszaru objętego ochroną konserwatorską jako Parku kulturowego.. Strefy ochrony konserwatorskiej ujmowane są sukcesywnie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W wojewódzkiej ewidencji zabytków znajdują się ponadto 300 stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie gminy Dobra, które ujęto w Tabeli w Załączniku nr 1.

5. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Dobra

Zgodnie z art. 22 pkt. 4 ustawy *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, wójt prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie kart adresowych zabytków nieruchomych położonych na terenie gminy. Gmina posiada Gminną Ewidencję Zabytków (w skrócie GEZ) przyjętą Zarządzeniem Wójta Gminy Dobra Nr 150/2019 z dnia 18 września 2019 r. Stanowi ona solidną bazę danych w formie kart adresowych, wykonanych dla 106 obiektów - w tym 23 karty dla zabytków objętych ochroną na mocy wpisu do rejestru. Pierwotnie Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Dobra obejmowała 107 kart adresowych, ale Zarządzeniem Wójta Gminy Dobra Nr 97/2023 z dnia 20 lipca 2023r. wyłączona została karta adresowa obiektu gorzelni w Rzędzinach położonego na działce nr 80/3 w Rzędzinach w związku z jego rozebraniem przez właścicieli w 2022 r. Karta ewidencyjna ww zabytku została wcześniej wyłączona z Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków przez ZWKZ w Szczecinie (zawiadomienie z dnia 20 czerwca 2023r., znak: DZ.E.5140.50.2.2023.AR).

Wykaz zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Dobra przedstawia Tabela w Załączniku nr 2.

6. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla Gminy Dobra

Zachowane szczególnie cenne obiekty zabytkowe na terenie Gminy Dobra, objęte zostały ochroną na mocy wpisu do rejestru zabytków. Są to przede wszystkim stosunkowo dobrze zachowane obiekty architektoniczne: granitowe kościoły, należące do najstarszych zabytków, nierzadko związane także z powstaniem samej osady. Ich wartość historyczna jak i walory artystyczne nie podlegają dyskusji. Otaczane są też szczególną atencją przez mieszkańców i władze Gminy, a w skali województwa na pewno stan ich zachowania można ocenić jako dobry i bardzo dobry. Szczególne znaczenie ma tu jednak założenie pałacowe w Stolcu. To jedyny takiej klasy obiekt rezydencjonalny na terenie Gminy, a z uwagi na walory zabytkowe cenny również w skali regionu. Przez dziesięciolecia, jako obiekt wojskowy, był praktycznie niedostępny. Obiekt obecnie stanowi własność prywatną. Trwają prace remontowe zarówno budynku jak i otaczającego go założenia parkowego. Gmina Dobra nie ma również wpływu na stan unikatowego na skalę Pomorza Zachodniego wiatraku Koźlak w Mierzynie, gdyż ten jest

własnością podmiotów prywatnych. Z historycznej kompozycji dawnego parku dworskiego w Bezzreczu również niewiele już pozostało. Pierwotny układ uległ zatarciu i zachowane są głównie pozostałości po najstarszych nasadzeniach w formie fragmentów starodrzewia. Park ten jest objęty ochroną na mocy wpisu do rejestru zabytków i pozostaje do wykorzystania, jako potencjalny teren rekreacyjny i edukacyjny dla mieszkańców. Czytelne układy kompozycyjne, przetrwały w przypadku parków w Dobrej, Kościeńcu i Rzędzinach oraz przy parkach zachowanych wraz z pałacem w Stolcu i dworem w Skarbimierzycach. Podobna sytuacja jest w przypadku dawnych historycznych cmentarzy, z których objęte ochroną na mocy wpisu do rejestru są cmentarze przykościelne w Bezzreczu, Buku, Kościeńcu, Mierzynie, Stolcu i Wołczkowie. Pozostałe znajdują się w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Na terenie cmentarza w Dołujach władze gminy utworzyły Lapidarium. Zgodnie z założeniami projektu miejsce pamięci pozwoliło wyeksponować zrewaloryzowane zachowane na cmentarzu pomniki i mogiły, wyznaczyć układ komunikacyjny i uzupełnić i kompozycję zieleni. Gmina Dobra przystąpiła do budowy lapidarium mając na uwadze dbałość o dziedzictwo kulturowe sołectwa Dołuje. Podczas prowadzonych prac były cmentarz odkrywał wiele nowych tajemnic, co spowodowało, że liczba odrestaurowanych nagrobków bądź ich elementów znacznie przekroczyła zakładaną pierwotnie liczbę 122 nagrobków. Lapidarium jest stale monitorowane przez Gminę, która obejmuje ją stałą opieką poprzez systematyczne sprzątanie i pielęgnację zieleni. Przedsięwzięcie to zostało docenione przez podmioty zewnętrzne jak Narodowy Instytut Dziedzictwa czy Towarzystwo Urbanistów Polskich. Rada Gminy Dobra Uchwałą Nr XL/527/2023 z dnia 9 lutego 2023 r. zamknęła nieczynny cmentarz w Dołujach (Lapidarium), a Uchwałą Nr XLIII/560/2023 z dnia 25 maja 2023 r. zamknęła nieczynne cmentarze w Bezzreczu, Buku i Wąwelnicy.

Ważnym elementem krajobrazu Gminy pozostają wsie zachowane w swoich historycznych układach przestrzennych wraz z oryginalną ceglana zabudową, charakterystyczną dla regionu Pomorza Zachodniego. Są to przede wszystkim wsie: Dołuje, Grzepnica, Rzędziny, Stolec i Wołczkowo oraz zabudowania folwarczne, w tym szczególnie Skarbimierzyc i Stolca. Położone w malowniczym krajobrazie polodowcowym są stosunkowo słabo wykorzystanym potencjałem dla rozwoju turystycznego nie tylko w skali gminy, ale także dla większego obszaru, jakim jest województwo.

ROZDZIAŁ VII

OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO - ANALIZA SZANS

I ZAGROŻEŃ

Mocne strony:	Słabe strony:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zachowane zabytkowe obiekty mieszkalne i sakralne. ▪ Zachowane historyczne fragmenty układów ruralistycznych z obecnością obiektów zabytkowych i pomników przyrody. ▪ Zachowane historyczne zespoły folwarczne z zabudową gospodarczą i mieszkaniową. ▪ Zabytki posiadają ustalony stan własnościowy. ▪ Dobre rozpoznanie przez służby konserwatorskie wartości i liczby zasobów obiektów zabytkowych. ▪ Opracowana Gminna Ewidencja Zabytków. ▪ Atrakcyjne położenie gminy, w niewielkiej odległości od dużych ośrodków miejskich Szczecina i Berlina oraz kurortów nadmorskich Bałtyku, w sąsiedztwie rezerwatów przyrody i obszarów leśnych. ▪ Liczne trasy rowerowe biegnące w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów zabytkowych (np. Szlak pogranicza). ▪ Jakość środowiska naturalnego nie wpływająca niekorzystnie na stan techniczny zabytków. ▪ Rosnąca chęć mieszkańców do identyfikowania się z dziedzictwem kulturowym gminy. ▪ Uwzględnienie w Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy obiektów zabytkowych, objętych ochroną konserwatorską. ▪ Uchwała o zasadach przydzielania dotacji na prace remontowo – konserwatorskie zabytków. ▪ Aktualizowany Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Dobra. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak stabilizacji w polityce przestrzennej, spowodowanej brakiem lokalnych planów zagospodarowania przestrzennego i zbyt wolne tempo w ich sporządzaniu. ▪ Konieczność ustalenia warunków zabudowy każdorazowo dla poszczególnych inwestycji, jest nie tylko znaczną przeszkodą dla inwestujących, ale również dla prawidłowej realizacji polityki opieki nad zabytkami, szczególnie dla tych nie objętych wpisem do rejestru zabytków. ▪ Silnie zdegradowana substancja zabytkowa dawnej zabudowy folwarcznej. ▪ Brak środków na badania (<i>architektoniczne, archiwalne</i>), które stanowią podstawę do właściwego postępowania w użytkowaniu i zagospodarowaniu obiektów zabytkowych. ▪ Wieloletnie braki inwestycyjne w poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych, głównie w przypadku założeń folwarcznych. ▪ Słaba komunikacja lub brak kontaktu z właścicielami zabytków (np. wiatraka w Mierzynie). ▪ Brak informacji o stanie obiektu zabytkowego (np. rozbiórka Gorzelni w Rzędzinach).
Szanse:	Zagrożenia:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Możliwość pozyskania wsparcia finansowego z różnych źródeł: międzynarodowych, państwowych, regionalnych, gminnych, prywatnych. ▪ Rozwój i wzrost skuteczności działań edukacyjnych przybliżających wiedzę o historycznym dziedzictwie gminy. ▪ Kształtowanie tożsamości kulturowej poprzez promocję dziedzictwa kulturowego gminy (konkursy wiedzy, konkursy plastyczne, pogadanki, prelekcje związane z dziedzictwem kulturowym i zabytkami). ▪ Edukacja w dziedzinie zarządzania zabytkowymi budynkami mieszkalnymi. ▪ Kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych. ▪ Korzystanie z doświadczeń międzynarodowych, możliwość rozszerzenia współpracy międzyregionalnej (współpraca z Niemcami). ▪ Rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych. ▪ Wprowadzenie publicznych dyskusji nad planami zagospodarowania w zakresie rewitalizacji zespołów folwarcznych i budynków mieszkalnych. ▪ Poprawa dostępności komunikacyjnej o zabytkach przez wprowadzanie nowoczesnych systemów informacji turystycznej. ▪ Wypromowanie Gminy jako obszaru atrakcyjnego dla aktywnego wypoczynku połączonego z poznawaniem historii rozwoju regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Degradacja obiektów zabytkowych przez przypadkowe działania inwestycyjne, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne tj. dobro zabytku. ▪ Tendencje do zagospodarowania obiektów historycznych w sposób uproszczony bez nawiązania do oryginalnego wystroju, powodujące zatarcie walorów zabytkowych i upodobnianie zabytków do współczesnych realizacji, a co za tym idzie spadek ich atrakcyjności i możliwości promocji gminy w oparciu o walory dziedzictwa kulturowego. ▪ Naciski na ograniczenie zakresu ochrony obiektów prawnie chronionych z uwagi na źle rozumiane potrzeby inwestycyjne, stosowane przez różne podmioty wobec służb konserwatorskich. ▪ Klęski i zdarzenia losowe. ▪ Niezrozumienie zasad funkcjonowania funduszy zewnętrznych, nieumiejętność dostosowania się do ich wymogów przez właścicieli obiektów zabytkowych. ▪ Niestabilność przepisów finansowych. ▪ Zagrożenie nadmierną komercjalizacją zabytków, która prowadzić może do zbyt agresywnego inwestowania w odniesieniu do zabytkowych obiektów.

Tabela 3. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Dobra (Źródło: Urząd Gminy Dobra).

ROZDZIAŁ VIII

PRIORYTETY GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DOBRA NA LATA 2024-2027 Z UWZGLĘDNIENIEM CELÓW OKREŚLONYCH W USTAWIE O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI

Gmina Dobra posiada na swoim obszarze zasoby dziedzictwa kulturowego objęte wpisem do rejestru zabytków oraz dobrze zachowane fragmenty zespołów ruralistycznych m.in. wsi: Dołuje, Grzepnica, Rzędziny, Wołczkowo i Stolec, stanowiące cenne przykłady wiejskich, historycznych układów przestrzennych, nie objętych ochroną konserwatorską. Gminny Program Opieki nad Zabytkami pozwala określić instrumenty, umożliwiające stworzenie optymalnych warunków dla opieki nad zasobem kulturowym Gminy, zgodnie z ustawą *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 r. Działania związane z opieką samorządu Gminy Dobra, uwzględniające specyfikę jej dziejów i charakter zasobów dziedzictwa kulturowego oparte będą o następujące priorytety:

- **Aktualizacja stanu technicznego (stopnia zachowania) zasobu kulturowego Gminy.** Gmina posiada zaktualizowaną Gminną Ewidencję Zabytków. Pozwala to na dobre rozpoznanie zasobu kulturowego gminy przez służby konserwatorskie oraz aktualizację bazy danych zawartych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Gminna Ewidencja Zabytków służy do aktualizacji danych o stanie technicznym historycznych obiektów, podlegających ochronie konserwatorskiej i do określenia najpilniejszych prac remontowo - konserwatorskich, które powinny zostać przedłożone Gminie przez właścicieli zabytków. Wskazane jest rozważenie zakresu i możliwości ochrony, charakterystycznej dla regionu zabudowy mieszkaniowej: ceglanych chałup, zabudowy należącej do dawnych folwarków: mieszkalnej w formie czworaków i dwojaków oraz budynków gospodarczych. Wykaz zawierający aktualizację danych o stanie technicznym i zakresie prac remontowych obiektów zabytkowych, wpisanych do rejestru zabytków i przewidywanych do objęcia ochroną konserwatorską, jest podstawą do właściwego rozpoznania potrzeb inwestycyjnych oraz umożliwia określenie wysokości ewentualnego wsparcia finansowego ze środków zewnętrznych.
- **Opracowanie listy obiektów zabytkowych charakterystycznych dla krajobrazu kulturowego gminy.** Niewątpliwą wartość w krajobrazie gminy

stanowią wczesnośredniowieczne kościoły granitowe oraz wsie z zachowanymi fragmentami czytelnych, historycznych układów przestrzennych i zabudową ceglana wraz z charakterystycznymi zabudowaniami folwarcznymi, powstałymi w okresie od 2 poł. XVIII w. do pocz. XX w. w związku z rozwojem hodowli owiec, bydła i trzody chlewnej.

- **Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność obiektów zabytkowych** dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych. Podjęcie na szerszą skalę działalności edukacyjnej i wydawniczej. W dalszym ciągu z uwagi na specyfikę powojennych losów gminy, jej dziedzictwo kulturowe nie jest w sposób wystarczający znane mieszkańcom. Stworzenie mechanizmów dla edukacji kształtowanej w oparciu o specyfikę powojennych realiów i szacunek dla historycznego dorobku i wielokulturowych korzeni osadzonych w tradycji kultury europejskiej, pozwoli niewątpliwie na lepsze identyfikowanie się z dziedzictwem kulturowym gminy.
- **Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających utrzymanie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami**, a także w oparciu o szeroko rozumiany program rewitalizacji zdegradowanych obszarów na terenie gminy w tym zwłaszcza zabudowań dawnych folwarków.
- **Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków**, a także pomoc w przygotowaniu właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy unijnych, ministerialnych i samorządowych. Z uwagi na możliwą strukturę finansowania prac remontowych i konserwatorskich, a także różnego rodzaju dokumentacyjnych i zabezpieczających obiekty zabytkowe przed niszczeniem ważne jest pokazanie sposobu ich pozyskiwania potencjalnym użytkownikom obiektów m.in. przez dostępne media. Trudność wynikająca ze specyfiki prac konserwatorskich połączona z brakiem możliwości finansowania tych prac sprawia, że duża liczba obiektów zabytkowych, pomimo ciągłości funkcji i stałego użytkowania podlega procesowi degradacji.
- **Stworzenie instrumentów prawnych i finansowych** pozwalających na zahamowania procesów degradacji zabytków i sukcesywną poprawę ich stanu technicznego, poprzez pomoc finansową, a także wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami, w kontekście współpracy w oparciu o zasady zawarte w Uchwale Nr

XXII/302/2021 Rady Gminy Dobra z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej z budżetu Gminy Dobra na dofinansowanie prac konserwacyjnych, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków (Uchwała Rady Gminy Dobra Nr XLVI/607/2023 i XLVI/608/2023 z dnia 26 października 2023 r.).

ROZDZIAŁ IX

KIERUNKI REALIZACJI PRIORYTETÓW GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DOBRA NA LATA 2024 -2027

Kierunki działań dla realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2024-2027 zostały sformułowane w zgodności z zapisami art. 87 ustawy *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* i realizują wyznaczone ustawowo cele, określone w niniejszym dokumencie jako strategiczne:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających utrzymanie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zakłada się, że kierunki gminnego programu opieki nad zabytkami będą realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, właścicieli oraz

zarządców obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych i stowarzyszeń lokalnego środowiska we współpracy z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Szczecinie. Tabele o nr od 4 do 7 przedstawiają realizację priorytetów GPONZ w ramach czterech celów strategicznych:

Realizacja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra w ramach celu strategicznego: Zahamowanie procesów degradacji obiektów i terenów zabytkowych oraz doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.		
Cel kierunkowy	Cel operacyjny	Zadania
Przeciwdziałanie niszczeniu i niewłaściwemu użytkowaniu zabytków.	Uwzględnianie w umowach sprzedaży, dzierżawy, itp. warunków właściwego użytkowania obiektów zabytkowych oraz obowiązku przeprowadzenia prac remontowych w określonym terminie. Wspieranie finansowe działań ratowniczo-konserwatorskich zabytków i dokumentujących dobra kultury.	Utrzymanie w Urzędzie Gminy stanowisk pracy, których zakres czynności obejmuje zadania dot. ochrony i opieki nad zabytkami. Stałe działania Gminy na rzecz prawidłowego utrzymania utworzonego w Dołujach Lapidarium. Podjęcie działań zmierzających do utworzenia Lapidarium na nieczynnym i zamkniętym cmentarzu w Buku. Renowacja budynku remizy-trafostacji w Stolcu na działce nr 63 w Stolcu (właściciel obiektu wpisanego do GEZ – Gmina Dobra). Coroczny objazd obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Dobra w celu aktualizacji stanu GEZ na dzień do 31 sierpnia danego roku. Dotowanie prac budowlanych, konserwatorskich i restauratorskich zabytków z budżetu Gminy.

Tabela 4. Zahamowanie procesów degradacji obiektów i terenów zabytkowych oraz doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania. (Źródło: Urząd Gminy Dobra).

Realizacja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra w ramach celu strategicznego: Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.		
Cel kierunkowy	Cel operacyjny	Zadania
Objęcie ochroną najbliższego sąsiedztwa zabytku celem zachowania właściwej ekspozycji obiektów i obszarów zabytkowych.	Prowadzenie prac konserwatorskich przy obiektach zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi, uzyskiwanymi od Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie.	Weryfikacja oznakowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków znakiem ZABYTEK CHRONIONY PRAWEM zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z 09.02.2004r. (zgłaszanie braków do Starostwa Powiatowego w Policach). Stały monitoring i aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Dobra. Podjęcie starań o uzupełnienie GEZ w zakresie stanowisk archeologicznych. Monitoring terenów bezpośrednio sąsiadujących z kluczowymi zabytkami na terenie Gminy.

Tabela 5. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego

(Źródło: Urząd Gminy Dobra).

Realizacja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra w ramach celu strategicznego: Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.		
Cel kierunkowy	Cel operacyjny	Zadania
Uwzględnienie walorów kulturowych i przyrodniczych gminy przy tworzeniu oferty turystycznej.	Udostępnienie bazy danych o zabytkach gminy oraz ujęcie ich w ofercie turystycznej. Udział w programach i działaniach stowarzyszeń nastawionych na promocję dziedzictwa kulturowego pod kątem atrakcji turystycznych. Wykorzystanie prasy, radia, telewizji, internetu do prezentacji dziedzictwa kulturowego Gminy.	Przygotowanie na stronie Gminy Dobra w zakładce ZABYTEKI mini wademekum na temat zabytków Gminy Dobra wpisanych do rejestru zabytków. Promocja dziedzictwa kulturowego Gminy na stronach internetowych. Organizacja wydarzeń o charakterze turystyczno-edukacyjnym, np. wycieczka rowerowa szlakiem pogranicza z przewodnikiem opowiadającym o historii zabytków położonych na trasie przejazdu.

<p>Budowanie tożsamości mieszkańców poprzez wspieranie działań społecznych chroniących i promujących lokalne dziedzictwo kulturowe.</p>	<p>Obejmowanie przez wójta Gminy patronatem honorowym działań społecznych, których dochód przeznaczony będzie na potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (zbiórki, akcje społeczne).</p> <p>Popularyzacja wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym oraz wiedzy o lokalnych zabytkach wśród mieszkańców Gminy.</p>	<p>Współpraca pomiędzy czynnikiem społecznym (społeczni opiekunowie zabytków, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje) a samorządem w sprawach dotyczących ochrony krajobrazu kulturowego.</p> <p>Promocja zabytków i dziedzictwa kulturowego Gminy podczas organizowanych wydarzeniach kulturalnych i sportowych oraz poprzez edukację dzieci i młodzieży w szkołach.</p> <p>Organizacja konkursów plastycznych, fotograficznych, wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym Gminy.</p>
---	---	--

Tabela 6. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami (Źródło: Urząd Gminy Dobra).

<p>Realizacja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra w ramach celu strategicznego: Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.</p>		
<p>Cel kierunkowy</p>	<p>Cel operacyjny</p>	<p>Zadania</p>
<p>Czytelna i łatwo dostępna informacja o zasadach finansowego wsparcia dla właścicieli obiektów zabytkowych oraz dostępny system informacji o obiektach i obszarach chronionych.</p>	<p>Stałe podnoszenie wskaźników budżetu gminnego przeznaczonego na ochronę zabytków.</p>	<p>Udzielanie dotacji na konserwację i remont obiektów zabytkowych dla właścicieli tych obiektów, które mają sprzyjać podejmowaniu przez nich działań rewaloryzacyjnych w drodze Uchwał podejmowanych przez Radę Gminy Dobra.</p> <p>Organizacja szkoleń i warsztatów dla właścicieli zabytków na temat możliwości uzyskania wsparcia finansowego na konserwację i remont obiektów zabytkowych (współpraca z Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie).</p>

Tabela 7. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków (Źródło: Urząd Gminy Dobra).

ROZDZIAŁ X

KIERUNKI DZIAŁAŃ ZWIĄZANE Z OPIEKĄ I OCHRONĄ ZABYTEKÓW WPISANYCH DO REJESTRU OKREŚLONE PRZEZ WŁAŚCICIELI ZABYTEKÓW NA LATA 2024 -2027

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2022r., poz. 840 z późn. zm.) opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W związku z powyższym na etapie przygotowywania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2024-2027 Wójt Gminy Dobra zwrócił się pismem do właścicieli zabytków wpisanych do rejestru zabytków w sprawie pozyskania informacji dot. prac wykonanych przy zabytku w latach 2020-2023, pozyskanych środków finansowych na ich odrestaurowanie oraz o planach remontowych, restauracyjnych, popularyzujących wiedzę o zabytku i związanych z ich zagospodarowaniem na lata 2024-2027. Pozyskane informacje miały stanowić podstawę do sporządzenia rzetelnego i zgodnego ze stanem faktycznym sprawozdania z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2020-2023 oraz przygotowania nowego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2024-2027 uwzględniającego faktyczne i realne plany i założenia właścicieli zabytków.

Zakładane kierunki działań związane z opieką i ochroną zabytków wpisanych do rejestru określone przez ich właścicieli na lata 2024 -2027 przedstawia Tabela nr 8:

Nazwa zabytku i określenie właściciela zabytku	Kierunki działań przy zabytku zakładane przez ich właścicieli na lata 2024-2027
Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Urszuli Ledóchowskiej - kościół parafialny pw. Św. Antoniego w Buku oraz cmentarz przykościelny (A-498 ZWKZ Szczecin)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Remont konstrukcji drewnianej dachu i wieży kościoła. 2. Wymiana dachówki. 3. Remont ścian elewacji zewnętrznej. 4. Wykonanie instalacji deszczowej. 5. Wymiana stolarki okiennej i remont drzwi. 6. Remont zabytkowego ołtarza oraz chóru. 7. Otwarcie krypty i badanie podziemia. 8. Odtworzenie ceramiki na podłodze. 9. Odtworzenie głównego wejścia . 10. Remont muru kościelnego.
Parafia Rzymskokatolicka pw. M. B. Królowej Świata - kościół w Dobrej (A-497 ZWKZ Szczecin)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konserwacja zachowawcza i prace zabezpieczające zabytki ruchome i elementy drewniane wyposażenia i konstrukcji drewnianej. 2. Renowacja epitafium Ernesta von Ramin. 3. Renowacja posadzki. 4. Renowacja ścian (elewacji wewnętrznej). 5. Prace konserwatorskie i restauratorskie przy ambonie. 6. Renowacja empory).
Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Urszuli Ledóchowskiej - kościół pw. Św. Maksymilian Kolbe w Stolcu (A-507 ZWKZ Szczecin)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykonanie drenażu wokół ścian budynku i odprowadzenie deszczówki 2. Remont ścian zewnętrznych i wewnętrznych. 3. Wykonanie stolarki okiennej. 4. Remont podłogi. 5. Remont muru kościelnego.
Parafia Rzymskokatolicka pw. Chrystusa Króla Wszechświata - kościół filialny pw. M.B. Fatimskiej i cmentarz przykościelny w Kościecinie (A-1136 ZWKZ Szczecin)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Remont ściany frontowej wraz z odgrzybianiem. 2. Wydobycie nagrobków i utworzenie lapidarium w Kościecinie. 3. Remont muru okalającego teren cmentarza i kościoła w Kościecinie.
Fundacja SAFE-ANIMAL - Pałac i park w Stolcu (A-531 ZWKZ Szczecin)	Prace konserwatorskie przy ogrodzeniu parku i pałacu.
Park dworski w Skarbimierzycach (A-531 ZWKZ Szczecin)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Całkowite ogrodzenie parku. 2. Kontynuacja prac pielęgnacyjnych. 3. Aktualizacja koncepcji zagospodarowania parku oraz rozpoczęcie planowanych nasadzeń.
Starostwo Powiatowe w Policach - cmentarz przykościelny w Stolcu (A-507 ZWKZ Szczecin)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Usunięcie brył korzeniowych z zachowaniem elementów nagrobnych i krzyży w miejscu pochówku. 2. Uporządkowanie zieleni poprzez usunięcie podrostu drzew. 3. Wykonanie projektu gospodarki drzewostanu uwzględniającego pielęgnację starodrzewu. 4. Wykonanie prac remontowych budowlańsko-konserwatorskich pomnika J.B.W von Ramin.
Gmina Dobra – cmentarz ewangelicki - Lapidarium w Dolujach (A-1566 ZWKZ Szczecin)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stały nadzór nad stanem obiektu. 2. Utrzymanie czystości obiektu. 3. Bieżąca pielęgnacja i utrzymanie zieleni.

Tabela 8. Kierunki działań związane z opieką i ochroną zabytków wpisanych do rejestru określone przez właścicieli zabytków na lata 2024 - 2027

(Źródło: opracowanie Urząd Gminy Dobra na podstawie wskazań właścicieli zabytków)

Prace przy zabytkach ujęte w Tabeli nr 8 stanowią plany działań właścicieli zabytków przewidziane na lata 2024-2027, lecz ich realizacja jest uzależniona od wielu czynników, w tym w szczególności od możliwości finansowych.

ROZDZIAŁ XI

ZASADY OCENY GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2022r., poz. 840 z późn. zm.) wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, który przedstawia się, w przypadku jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego - radzie gminy.

Sporządzenie sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami powinno być poprzedzone oceną poziomu jego realizacji z uwzględnieniem wykonania zadań przyjętych do realizacji w okresie obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami. Do podstawowych narzędzi prowadzenia oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami mogą być wykorzystane następujące wskaźniki:

- **Wskaźnik produktu** z zasady definiowany jest jako rzeczy materialne, które powstają w ramach realizacji jakiegoś zadania dzięki zaangażowaniu w zadanie środków finansowych rzeczowych itp. Wskaźnik ten dotyczy wyłącznie okresu realizacji danego zadania, z tego też względu mogą być podawane tylko za te lata, w których projekt jest realizowany (nie powinny wykraczać poza planowany termin zakończenia realizacji zadania). Liczone są w jednostkach mierzalnych (materialnych, monetarnych itp.).

Kryteriami służącymi prowadzeniu oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami w aspekcie wskaźników produktu mogą być:

- procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inny miernik) obiektów poddanych rewaloryzacji,

- wartość finansowa wykonanych prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych tym pracom,
- procentowy poziom objęcia terenu gminy zrealizowanymi, miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- wykonana waloryzacja zasobu kulturowego w oparciu o bazę danych zawartą w Gminnej Ewidencji Zabytków, przygotowanie kart obiektów do wpisu do rejestru zabytków, itp.,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych itp.
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej, itp.

- **Wskaźnik rezultatu** odpowiada bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z realizacji przedmiotowego zadania. Wskaźniki rezultatu należy przedstawić za okres nie wcześniejszy niż wskaźniki produktu, z uwagi na to, że zawsze są ich wynikiem.

Kryteriami służącymi prowadzeniu oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami w aspekcie wskaźników rezultatu (będących skutkiem realizacji kryteriów oceny wskaźników produktu) mogą być:

- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków,
- liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomnik historii,
- zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi, instytucjami społecznymi itp.,
- liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno - urbanistycznych, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego),
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy (liczba uczestników ww wydarzeń),
- liczba opracowanych wydawnictw w tym folderów promocyjnych, przewodników,
- liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, itp.

ROZDZIAŁ XII

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ZADAŃ Z ZAKRESU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2022 r., poz. 840 z późn. zm.) obowiązek opieki nad zabytkami, finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, spoczywa na ich właścicielach lub posiadaczach (mających tytuł prawny do obiektu).

W związku z tym, że koszty większości koniecznych do wykonania prac przy zabytkach przekraczają możliwości finansowe właścicieli lub ich posiadaczy, możliwe jest dofinansowanie prac ze środków krajowych (będących w dyspozycji administracji rządowej lub samorządowej) bądź zagranicznych.

1. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Strategicznym celem dotacji udzielanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach programu dofinansowania nie mogą uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony jest na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych - wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego - zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to jednakże wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada

wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznej interwencji. Istotnym elementem brany pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie podejmowanie przez nich w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu, będące wyrazem troski i dbałości o dziedzictwo. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach programu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).
- do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Wśród programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wymienić należy:

- Program Rządowy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego - Ochrona Zabytków.
- Rządowy Program Odbudowy Zabytków.

2. Fundusz Kościelny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950r. *o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego* (Dz. U. z 1950r., Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie. Fundusz ten, stosownie do zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych wyrażonej w art. 25 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych, posiadających uregulowany status prawny w RP.

Fundusz Kościelny stanowi wyodrębnioną pozycję w części 43 budżetu państwa - wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne, w dziale 758 - różne rozliczenia, w rozdziale 75822 - Fundusz Kościelny, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych - obecnie Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. W projekcie ustawy budżetowej na rok 2024 zaplanowano 11.000.000,00 zł.

Kościelne osoby prawne będą mogły ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na realizację w 2024r., następujących zadań związanych z konserwacją i remontami obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo, tj.

- Ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* (Dz. U. z 2023 r., poz. 682 z późn. zm.) zgodnie z którą ilekroć w ustawie jest mowa o remoncie należy przez to rozumieć wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, a niestanowiących bieżącej konserwacji, przy czym dopuszcza się stosowanie wyrobów budowlanych innych niż użyto w stanie pierwotnym.
- Ustawę z dnia 23 lipca 2003r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2022r., poz. 840z późn.zm.).

Na potrzeby udzielenia dotacji z Funduszu Kościelnego przyjmuje się, że:

- **obiekty sakralne** - są to te obiekty, w których stale i systematycznie zbierają się wierni danej religii (wyznania) dla wzięcia udziału w nabożeństwach i innych zorganizowanych formach uprawiania kultu religijnego,
- **obiekty kościelne** – są to inne obiekty należące do kościelnych osób prawnych, które co do zasady, stanowią „budynki towarzyszące” obiektom sakralnym, przez które, na gruncie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. *o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. z 2019r. poz. 1347 tj.) rozumie się „położone w sąsiedztwie obiektów sakralnych: budynki stanowiące mieszkanie proboszcza lub rektora i kancelarię parafialną lub kancelarię rektora (plebanię), budynki stanowiące mieszkanie wikariuszy (wikariatkę), budynki stanowiące mieszkanie pracowników świeckich parafii lub rektoratu (organistówkę), budynki punktu katechetycznego i budynki domu zakonnego związanego z duszpasterstwem w tym obiekcie sakralnym albo świadczeniem w nim pomocy.”

Dotacje na wspomniany cel przeznaczane będą, co do zasady, na remonty i prace konserwatorskie zabytkowych obiektów sakralnych (w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wnętrza (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Z Funduszu Kościelnego nie finansuje się co do zasady prac dotyczących otoczenia obiektu (takich jak np.: chodniki, ogrodzenia, trawniki).

3. Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2022r., poz. 840 z późn. zm.) wsparcie z budżetu państwa może być udzielone, po złożeniu wniosku przez wnioskodawcę do wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków właściwego dla miejsca położenia zabytku. Wnioski na prace

planowane do wykonania w danym roku należy składać do dnia 30 listopada roku poprzedzającego planowane przeprowadzenie prac. Ilość i wartość udzielanych dotacji w danym roku zależy od ilości zgłoszonych wniosków i wartości środków finansowych przyznanych na ten cel. Zazwyczaj kwota dotacji nie przekracza 50 % wartości wnioskowanych prac. Natomiast wnioski o refundację poniesionych nakładów mogą dotyczyć wydatków poniesionych w ciągu trzech lat poprzedzających złożenie wniosku. Można je składać po zakończeniu wszystkich prac wymienionych w zezwoleniu ZWKZ, w terminie do 30 czerwca każdego roku. Szczegółowe zasady określone są w Procedurach ZWKZ.

Zakres prac uprawniający do ubiegania się o dotację szczegółowo określony jest w ustawie (art. 77 pkt. 1-17) i dotyczy prac dokumentacyjnych, prac przy zabytkowej substancji budowlanej, w tym odtworzenia części składowych, nie dotyczy zaś prac adaptacyjnych. Dotacja może dotyczyć zabytków nieruchomych (budynków i budowli), zabytków ruchomych, zieleni zabytkowej (parki, cmentarze).

4. Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego

Sposób finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach w Województwie Zachodniopomorskim określony został w Uchwale nr XLVIII/570/23 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 grudnia 2023. *w sprawie określenia trybu i zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego* (Dz. Urz. Województwa Zachodniopomorskiego z 2023 r., poz. 7214). Ww uchwała wprowadza nową, elektroniczną formę naboru wniosków, za pośrednictwem Platformy Witkac.pl (www.witkac.pl). Podstawą udziału w otwartym naborze wniosków o udzielenie dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego, jest złożenie wniosku wraz z wymaganymi załącznikami w formie elektronicznej za pośrednictwem Platformy Witkac.pl. W tym celu należy założyć konto lub zalogować się na ww. Platformie.

5. Samorząd Powiatu Polickiego

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie powiatowym* (Dz. U. z 2022 r., poz. 1526 z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2022 r., poz. 840 z późn. zm.) nakłada obowiązek związany z finansowaniem prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach również na jednostki samorządu terytorialnego szczebla powiatowego.

6. Samorząd Gminy Dobra

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2023 r., poz. 40 z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2022r., poz. 840 z późn. zm.) nakłada obowiązek związany z finansowaniem prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach również na jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego.

Sposób finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach w Gminie Dobra określają:

- **Uchwała nr XXII/302/2021 Rady Gminy Dobra z dnia 25 marca 2021r.** *w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej z budżetu Gminy Dobra na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.*
- **Uchwała Nr XLVI/600/2023 Rady Gminy Dobra z dnia 26 października 2023r.** *w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.*
- **Uchwała Nr XLVI/607/2023 Rady Gminy Dobra z dnia 26 października 2023r.** *w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.*
- **Uchwała Nr XLVI/608/2023 Rady Gminy Dobra z dnia 26 października 2023r.** *w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie*

lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

7. Środki zewnętrzne

Oprócz wymienionych środków w realizacji programu opieki nad zabytkami, zwłaszcza w zakresie inwestycyjnym, mogą być wykorzystywane środki zewnętrzne, takie jak:

- środki UE w ramach prowadzonych przez nią polityk,
- środki innych państw (np. Norweski Mechanizm Finansowy),
- środki stowarzyszeń polskich i międzynarodowych,
- kredyty bankowe oraz inne pożyczkowe instrumenty finansowe.

Do wypełniania zapisów programu opieki nad zabytkami, zwłaszcza w odniesieniu do inwestycji w prywatnych zabytkowych nieruchomościach, angażowane będą również środki prywatne właścicieli. Zakres realizacji większości zadań niniejszego Programu będzie warunkowany możliwościami finansowymi poszczególnych wykonawców zadań.

PODSUMOWANIE

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra jest dokumentem planistycznym gminy, służącym podejmowaniu, inicjowaniu, wspieraniu oraz koordynowaniu działań z zakresu ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, a także promocji dziedzictwa kulturowego przez samorząd gminny. Przeanalizowane zostały dokumenty strategiczne dotyczące zarówno województwa zachodniopomorskiego, jak i powiatu polickiego i Gminy Dobra w zakresie ochrony zabytków. Analiza zasobów kulturowych gminy pozwala wyznaczyć kierunki działań w obszarach zachowania dziedzictwa kulturowego. Jego aktualizacja po 4 latach uwzględniła dotychczasową realizację programu, zmieniające się warunki kulturowe, społeczne, gospodarcze i finansowe gminy oraz nowe uwarunkowania prawne. W okresie obowiązywania programu prowadzony będzie monitoring, dzięki któremu możliwym stanie się uwzględnienie nowych uwarunkowań prawnych, społecznych i gospodarczych, co pozwoli na sprecyzowanie lub modyfikację przyjętych kierunków działania oraz priorytetów. Wskazane w obecnym dokumencie działania są zgodne z wojewódzkimi i gminnymi dokumentami planistycznymi, a planowane zadania oraz zaproponowane rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z dziedziny ochrony zabytków w Polsce.

*Sporządziła: Agnieszka Łączna-Jaworek
Urząd Gminy Dobra
Wydział ds Obywatelskich*

Źródła:

- 1) Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2010-2014.
- 2) Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2015-2019.
- 3) Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dobra na lata 2020-2023.
- 4) Gminna Ewidencję Zabytków Gminy Dobra przyjęta Zarządzeniem Wójta Gminy Dobra Nr 150/2019 z dnia 18 września 2019 r.
- 5) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1997.78.483).
- 6) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2022 r., poz. 840 z późn. zm.)
- 7) Ustawa z dnia 4 września 1997 r. *o działach administracji rządowej* (Dz. U. z 2022r., poz. 2512 z późn.zm.).
- 8) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2023r. poz. 40 z późn. zm.).
- 9) Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie powiatowym* (Dz. U. z 2022 r., poz. 1526 z późn. zm.)
- 10) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. z 2023r., poz. 977.) z aktami wykonawczymi,
- 11) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* (Dz. U. z 2023r., poz. 682 z późn. zm).
- 12) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2022r., poz. 2556 z późn. zm.) z aktami wykonawczymi, z której wynika obowiązek wykonania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy z uwzględnieniem walorów zabytkowych.
- 13) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (Dz. U. z 2023r., poz. 1336 z późn. zm.) uwzględniająca ochronę krajobrazów i wartości kulturowe.
- 14) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o gospodarce nieruchomościami* (Dz. U. z 2023r., poz. 1113 z późn.zm.).
- 15) Ustawa z dnia 25 października 1991r. *o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* (Dz. U. z 2020r., poz. 194 z późn. zm.).
- 16) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. *o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* (Dz. U. z 2023r., poz. 571).
- 17) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015r. *o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. ustawa krajobrazowa* (Dz. U. z 2015r., poz. 774 z późn. zm.).

- 18)** Uchwała nr XLVIII/570/23 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 grudnia 2023 r. *w sprawie określenia trybu i zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego* (Dz. Urz. Województwa Zachodniopomorskiego z 2023r., poz. 7214).
- 19)** Uchwała nr XXII/302/2021 Rady Gminy Dobra z dnia 25 marca 2021r. *w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej z budżetu Gminy Dobra na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.*
- 20)** Uchwała Nr XLVI/600/2023 Rady Gminy Dobra z dnia 26 października 2023r. *w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.*
- 21)** Uchwała Nr XLVI/607/2023 Rady Gminy Dobra z dnia 26 października 2023r. *w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.*
- 22)** Uchwała Nr XLVI/608/2023 Rady Gminy Dobra z dnia 26 października 2023r. *w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.*
- 23)** Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 – Uchwała Nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019r.
- 24)** Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2030 (z perspektywą do 2030) – Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017r.
- 25)** Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 – Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020r.
- 26)** Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022.
- 27)** Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju – Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011r.
- 28)** Program operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

- 29)** Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 – Uchwała Nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 czerwca 2019r.
- 30)** Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 - Uchwała Nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 października 2021 r.
- 31)** Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego - Uchwała Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 24 czerwca 2020r.
- 32)** Polityka Kulturalna Województwa Zachodniopomorskiego - Uchwała Nr 1257/21 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 30 sierpnia 2021r.
- 33)** Powiatowy program opieki nad zabytkami dla Powiatu Polickiego na lata 2020-2024 - Uchwała Nr XXIV/163/2020 Rady Powiatu Polickiego z dnia 20 lutego 2020r.
- 34)** Uchwała nr III/48/02 Rady Gminy Dobra z dnia 30 grudnia 2002 r., w sprawie uchwalenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dobra” zmieniona Uchwałą Nr XXXVIII/558/10 Rady Gminy Dobra z dnia 24 czerwca 2010r., zmieniona Uchwałą Nr VII/88/2015 Rady Gminy Dobra z dnia 25 czerwca 2015r., zmieniona Uchwałą Nr XXIV/320/2017 Rady Gminy Dobra z dnia 25 maja 2017r., zmieniona Uchwałą nr XXXVI/485/2018 Rady Gminy Dobra z dnia 18 października 2018r., zmieniona Uchwałą Nr XXI/291/2021 Rady Gminy Dobra z dnia 25 lutego 2021r., zmieniona Uchwałą Nr XXXV/459/2022 Rady Gminy Dobra z dnia 21 września 2022r.
- 35)** Uchwała nr XVI/254/04 Rady Gminy Dobra z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dobra.
- 36)** Skrócone Studium Ruralistyczne Gminy Dobra Szczecińska do Planu Ogólnego Zagospodarowania Przestrzennego Gminy. Oprac.: C. Nowakowski, W. Witek. Szczecin 1994 r.
- 37)** Białe Karty Architektury obiektów wpisanych do rejestru zabytków (w posiadaniu Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie).
- 38)** Karty ewidencyjne zabytków z Ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- 39)** K. Kalita Skwirzyńska, M. Opęchowski: Stolec, Rzędziny, Łęgi. Szczecin 2004.
- 40)** K. Kalita Skwirzyńska, M. Opęchowski: Dobra i okolice. Szczecin 2008

SPIS TABEL

Tabela 1. Zabytki ruchome na terenie Gminy Dobra (*Źródło: Urząd Gminy Dobra*).

Tabela 2. Zabytki ruchome znajdujące się w depozytach (*Źródło: Urząd Gminy Dobra*).

Tabela 3. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Dobra (*Źródło: Urząd Gminy Dobra*).

Tabela 4. Zahamowanie procesów degradacji obiektów i terenów zabytkowych oraz doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania (*Źródło: Urząd Gminy Dobra*).

Tabela 5. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego (*Źródło: Urząd Gminy Dobra*).

Tabela 6. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami (*Źródło: Urząd Gminy Dobra*).

Tabela 7. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków (*Źródło: Urząd Gminy Dobra*).

Tabela 8. Kierunki działań związane z opieką i ochroną zabytków wpisanych do rejestru określone przez właścicieli zabytków na lata 2024 - 2027 (*Źródło: opracowanie Urząd Gminy Dobra na podstawie wskazań właścicieli zabytków*).

SPIS FOTOGRAFII

Fot.1. Park pałacowy w Bezzeczu. *Fot. Urząd Gminy Dobra.*

Fot.2. Park dworski w Dobrej. *Fot. S. Bujakowska.*

Fot.3. Park pałacowy w Kościecinie. *Fot. Urząd Gminy Dobra.*

Fot.4. Park dworski w Rzędzinach. *Fot. Urząd Gminy Dobra.*

Fot.5. Park dworski w Skarbimierzycach. *Fot. Urząd Gminy Dobra.*

Fot.6. Lapidarium w Dołujach. *Fot. Urząd Gminy Dobra.*

Fot.7. Park w Stolcu. *Fot. Urząd Gminy Dobra.*

Fot.8. Pałac w Stolcu. *Fot. Urząd Gminy Dobra.*

Fot.9. Pomnik Jürgena Bernharda von Ramin. *Fot. Urząd Gminy Dobra.*

Fot.10. Kościół w Stolcu. *Fot. Urząd Gminy Dobra.*

Fot.11. Kościół w Bezzeczu. *Fot.: Urząd Gminy Dobra.*

Fot.12. Kościół w Buku. *Fot.: Urząd Gminy Dobra.*

Fot.13. Kościół w Dobrej. *Fot.: Urząd Gminy Dobra.*

Fot.14. Kościół w Mierzynie. *Fot.: Urząd Gminy Dobra.*

Fot.15. Kościół w Wąwelnicy. *Fot.: Urząd Gminy Dobra.*

Fot.16. Kaplica w Koście. *Fot.: Urząd Gminy Dobra.*

Fot.17. Kościół w Wołczkowie. *Fot.: Urząd Gminy Dobra.*

Fot.18. Wiatrak w Mierzynie. *Fot.: B. Świdorski.*

Załącznik Nr 1 – Stanowiska archeologiczne wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków Województwa Zachodniopomorskiej.

Lp.	Miejscowość	Nr w miejscowości	AZP	AZP	Nr na arkuszu	Gmina	Rejestr
1	Bezrzecze	10	29-04/114	29-04	114	Dobra	
2	Bezrzecze	9	29-04/113	29-04	113	Dobra	
3	Bezrzecze	8	29-04/112	29-04	112	Dobra	
4	Bezrzecze	7	29-04/111	29-04	111	Dobra	
5	Bezrzecze	6	29-04/110	29-04	110	Dobra	
6	Bezrzecze	5	29-04/109	29-04	109	Dobra	
7	Bezrzecze	4	29-04/108	29-04	108	Dobra	
8	Bezrzecze	2	29-04/107	29-04	107	Dobra	
9	Bezrzecze	1	29-04/106	29-04	106	Dobra	
10	Bezrzecze	3	29-04/139	29-04	139	Dobra	nr 707 z dn. 10 listopada 1971 r.; KL.I.6801/26/71
11	Bezrzecze-Las	21	28-04/35	28-04	35	Dobra	
12	Bolków	1	27-04/31	27-04	31	Dobra	
13	Bolków	6	27-04/30	27-04	30	Dobra	
14	Bolków	3	27-04/29	27-04	29	Dobra	
15	Bolków	5	27-04/28	27-04	28	Dobra	
16	Bolków	4	27-04/33	27-04	33	Dobra	
17	Bolków	2	27-04/32	27-04	32	Dobra	
18	Buk	13	28-03/11	28-03	11	Dobra	
19	Buk	12	28-03/10	28-03	10	Dobra	
20	Buk	18	28-04/68	28-04	68	Dobra	
21	Buk	17	28-04/67	28-04	67	Dobra	
22	Buk	14	28-04/41	28-04	41	Dobra	
23	Buk	15	28-04/40	28-04	40	Dobra	
24	Buk	16	28-04/39	28-04	39	Dobra	
25	Buk	11	29-04/11	29-04	11	Dobra	
26	Buk	10	29-04/10	29-04	10	Dobra	
27	Buk	9	29-04/9	29-04	9	Dobra	
28	Buk	8	29-04/8	29-04	8	Dobra	

29	Buk	7	29-04/7	29-04	7	Dobra	
30	Buk	6	29-04/6	29-04	6	Dobra	
31	Buk	5	29-04/5	29-04	5	Dobra	
32	Buk	4	29-04/4	29-04	4	Dobra	
33	Buk	3	29-04/3	29-04	3	Dobra	
34	Buk	2	29-04/2	29-04	2	Dobra	
35	Dobra	60	28-04/69	28-04	69	Dobra	
36	Dobra	55	28-04/38	28-04	38	Dobra	
37	Dobra	52	28-04/17	28-04	17	Dobra	
38	Dobra	51	29-04/62	29-04	62	Dobra	
39	Dobra	50	29-04/61	29-04	61	Dobra	
40	Dobra	49	29-04/60	29-04	60	Dobra	
41	Dobra	47	29-04/58	29-04	58	Dobra	
42	Dobra	48	29-04/59	29-04	59	Dobra	
43	Dobra	46	29-04/57	29-04	57	Dobra	
44	Dobra	45	29-04/56	29-04	56	Dobra	
45	Dobra	44	29-04/55	29-04	55	Dobra	
46	Dobra	43	29-04/54	29-04	54	Dobra	
47	Dobra	42	29-04/53	29-04	53	Dobra	
48	Dobra	41	29-04/52	29-04	52	Dobra	
49	Dobra	40	29-04/51	29-04	51	Dobra	
50	Dobra	39	29-04/50	29-04	50	Dobra	
51	Dobra	38	29-04/49	29-04	49	Dobra	
52	Dobra	37	29-04/48	29-04	48	Dobra	
53	Dobra	2	29-04/13	29-04	13	Dobra	
54	Dobra	1	29-04/12	29-04	12	Dobra	
55	Dobra	61	29-04/138	29-04	138	Dobra	
56	Dobra	65	29-04/134	29-04	134	Dobra	
57	Dobra	59	29-04/128	29-04	128	Dobra	nr 740 cmentarzysko kurhanowe
58	Dobra	54	29-04/129	29-04	129	Dobra	
59	Dobra	64	29-04/122	29-04	122	Dobra	
60	Dobra	62	29-04/121	29-04	121	Dobra	
61	Dobra	63	29-04/120	29-04	120	Dobra	
62	Dobra	57	29-04/118	29-04	118	Dobra	
63	Dobra	58	29-04/117	29-04	117	Dobra	

64	Dobra	36	29-04/47	29-04	47	Dobra	
65	Dobra	35	29-04/46	29-04	46	Dobra	
66	Dobra	34	29-04/45	29-04	45	Dobra	
67	Dobra	33	29-04/44	29-04	44	Dobra	
68	Dobra	30	29-04/41	29-04	41	Dobra	
69	Dobra	29	29-04/40	29-04	40	Dobra	
70	Dobra	28	29-04/39	29-04	39	Dobra	
71	Dobra	27	29-04/38	29-04	38	Dobra	
72	Dobra	26	29-04/37	29-04	37	Dobra	
73	Dobra	25	29-04/36	29-04	36	Dobra	
74	Dobra	24	29-04/35	29-04	35	Dobra	
75	Dobra	23	29-04/34	29-04	34	Dobra	
76	Dobra	22	29-04/33	29-04	33	Dobra	
77	Dobra	21	29-04/32	29-04	32	Dobra	
78	Dobra	20	29-04/31	29-04	31	Dobra	
79	Dobra	19	29-04/30	29-04	30	Dobra	
80	Dobra	18	29-04/29	29-04	29	Dobra	
81	Dobra	17	29-04/28	29-04	28	Dobra	
82	Dobra	16	29-04/27	29-04	27	Dobra	
83	Dobra	15	29-04/26	29-04	26	Dobra	
84	Dobra	14	29-04/25	29-04	25	Dobra	
85	Dobra	13	29-04/24	29-04	24	Dobra	
86	Dobra	12	29-04/23	29-04	23	Dobra	
87	Dobra	11	29-04/22	29-04	22	Dobra	
88	Dobra	10	29-04/21	29-04	21	Dobra	
89	Dobra	9	29-04/20	29-04	20	Dobra	
90	Dobra	8	29-04/19	29-04	19	Dobra	
91	Dobra	7	29-04/18	29-04	18	Dobra	
92	Dobra	6	29-04/17	29-04	17	Dobra	
93	Dobra	5	29-04/16	29-04	16	Dobra	
94	Dobra	4	29-04/15	29-04	15	Dobra	
95	Dobra	3	29-04/14	29-04	14	Dobra	
96	Dobra	31	29-04/42	29-04	42	Dobra	
97	Dobra	59	28-04/34	28-04	34	Dobra	
98	Dobra	66	29-04/135	29-04	135	Dobra	
99	Dobra	56	29-04/130	29-04	130	Dobra	
100	Dobra	53	29-04/116	29-04	116	Dobra	A-1306
101	Dobra	67	29-04/140	29-04	140	Dobra	nr 748 dec. z dn. 18.12.1972 l.6801/28/72
102	Dotuje	36	30-04/86	30-04	86	Dobra	

103	Dołuje	35	30-04/85	30-04	85	Dobra	
104	Dołuje	16	30-04/81	30-04	81	Dobra	
105	Dołuje	15	30-04/80	30-04	80	Dobra	
106	Dołuje	29	30-04/28	30-04	28	Dobra	
107	Dołuje	28	30-04/27	30-04	27	Dobra	
108	Dołuje	27	30-04/26	30-04	26	Dobra	
109	Dołuje	26	30-04/25	30-04	25	Dobra	
110	Dołuje	23	30-04/17	30-04	17	Dobra	
111	Dołuje	1	30-04/13	30-04	13	Dobra	
112	Dołuje	18	30-04/11	30-04	11	Dobra	
113	Dołuje	17	30-04/10	30-04	10	Dobra	
114	Dołuje	22	30-04/16	30-04	16	Dobra	
115	Dołuje	21	30-04/15	30-04	15	Dobra	
116	Dołuje	20	30-04/14	30-04	14	Dobra	
117	Dołuje	33	30-04/8	30-04	8	Dobra	
118	Dołuje	19	30-04/12	30-04	12	Dobra	
119	Dołuje	30	30-04/30	30-04	30	Dobra	
120	Dołuje	7	30-04/29	30-04	29	Dobra	
121	Dołuje	25	30-04/19	30-04	19	Dobra	
122	Dołuje	34	30-04/9	30-04	9	Dobra	
123	Dołuje	32	30-04/39	30-04	39	Dobra	
124	Dołuje	31	30-04/32	30-04	32	Dobra	
125	Dołuje	24	30-04/18	30-04	18	Dobra	
126	Dołuje	14	30-04/79	30-04	79	Dobra	
127	Dołuje	13	30-04/78	30-04	78	Dobra	
128	Dołuje	9	30-04/77	30-04	77	Dobra	
129	Dołuje	8	30-04/76	30-04	76	Dobra	
130	Dołuje	6	30-04/75	30-04	75	Dobra	
131	Dołuje	5	30-04/74	30-04	74	Dobra	
132	Dołuje	3	30-04/73	30-04	73	Dobra	
133	Dołuje	2	30-04/72	30-04	72	Dobra	
134	Grzepnica	3	28-04/76	28-04	76	Dobra	
135	Grzepnica	7	28-04/19	28-04	19	Dobra	
136	Grzepnica	6	28-04/18	28-04	18	Dobra	
137	Grzepnica	5	28-04/16	28-04	16	Dobra	
138	Grzepnica	4	28-04/15	28-04	15	Dobra	
139	Grzepnica	1	28-04/12	28-04	12	Dobra	
140	Grzepnica	2	28-04/33	28-04	33	Dobra	
141	Koscino	3	30-04/22	30-04	22	Dobra	
142	Kościno	2	30-04/21	30-04	21	Dobra	
143	Kościno	6	30-04/151	30-04	151	Dobra	
144	Kościno	1	30-04/20	30-04	20	Dobra	
145	Łęgi	17	28-03/13	28-03	13	Dobra	
146	Łęgi	27	28-04/61	28-04	61	Dobra	

147	łegi	21	28-04/44	28-04	44	Dobra	
148	łegi	30	28-04/66	28-04	66	Dobra	
149	łegi	25	28-04/56	28-04	56	Dobra	
150	łegi	24	28-04/55	28-04	55	Dobra	
151	łegi	23	28-04/54	28-04	54	Dobra	
152	łegi	22	28-04/53	28-04	53	Dobra	
153	łegi	8	28-04/52	28-04	52	Dobra	
154	łegi	9	28-04/51	28-04	51	Dobra	
155	łegi	11	28-04/49	28-04	49	Dobra	
156	łegi	12	28-04/48	28-04	48	Dobra	
157	łegi	3	28-04/74	28-04	74	Dobra	
158	łegi	4	28-04/73	28-04	73	Dobra	
159	łegi	29	28-04/72	28-04	72	Dobra	
160	łegi	33	28-04/71	28-04	71	Dobra	
161	łegi	34	28-04/70	28-04	70	Dobra	
162	łegi	5	28-04/65	28-04	65	Dobra	
163	łegi	15	28-04/62	28-04	62	Dobra	
164	łegi	31	28-04/60	28-04	60	Dobra	
165	łegi	26	28-04/57	28-04	57	Dobra	
166	łegi	13	28-04/47	28-04	47	Dobra	
167	łegi	14	28-04/46	28-04	46	Dobra	
168	łegi	16	28-04/45	28-04	45	Dobra	
169	łegi	6	28-04/43	28-04	43	Dobra	
170	łegi	7	28-04/42	28-04	42	Dobra	
171	łegi	2	28-04/25	28-04	25	Dobra	
172	łegi	1	28-04/22	28-04	22	Dobra	
173	łegi	28	28-04/21	28-04	21	Dobra	
174	łegi	10	28-04/50	28-04	50	Dobra	
175	łegi	32	28-04/59	28-04	59	Dobra	
176	Mierzyn	9	30-04/83	30-04	83	Dobra	
177	Mierzyn	44	30-04/108	30-04	108	Dobra	
178	Mierzyn	43	30-04/107	30-04	107	Dobra	
179	Mierzyn	42	30-04/104	30-04	104	Dobra	
180	Mierzyn	41	30-04/102	30-04	102	Dobra	
181	Mierzyn	39	30-04/98	30-04	98	Dobra	
182	Mierzyn	38	30-04/97	30-04	97	Dobra	
183	Mierzyn	45	30-04/148	30-04	148	Dobra	
184	Mierzyn	48	30-04/147	30-04	147	Dobra	
185	Mierzyn	47	30-04/146	30-04	146	Dobra	

186	Mierzyn	46	30-04/145	30-04	145	Dobra	
187	Mierzyn	25	30-05/40	30-05	40	Dobra	
188	Mierzyn	7	30-04/56	30-04	56	Dobra	
189	Mierzyn	5	30-04/106	30-04	106	Dobra	
190	Mierzyn	40	30-04/99	30-04	99	Dobra	
191	Mierzyn	25	30-05/40	30-05	40	Dobra	
192	Mierzyn	15	30-04/62	30-04	62	Dobra	
193	Mierzyn	13	30-04/60	30-04	60	Dobra	
194	Mierzyn	23	30-05/38	30-05	38	Dobra	
195	Mierzyn	37	30-05/80	30-05	80	Dobra	
196	Mierzyn	21	30-04/71	30-04	71	Dobra	
197	Mierzyn	19	30-04/69	30-04	69	Dobra	
198	Mierzyn	18	30-04/66	30-04	66	Dobra	
199	Mierzyn	17	30-04/65	30-04	65	Dobra	
200	Mierzyn	16	30-04/64	30-04	64	Dobra	
201	Mierzyn	1	30-04/63	30-04	63	Dobra	
202	Mierzyn	14	30-04/61	30-04	61	Dobra	
203	Mierzyn	12	30-04/59	30-04	59	Dobra	
204	Mierzyn	11	30-04/58	30-04	58	Dobra	
205	Mierzyn	10	30-04/57	30-04	57	Dobra	
206	Mierzyn	22	30-04/55	30-04	55	Dobra	
207	Mierzyn	4	30-04/54	30-04	54	Dobra	
208	Rzędziny	1	28-03/12	28-03	12	Dobra	
209	Rzędziny	7	28-03/9	28-03	9	Dobra	
210	Rzędziny	6	28-03/8	28-03	8	Dobra	
211	Rzędziny	3	28-03/7	28-03	7	Dobra	
212	Rzędziny	4	28-03/6	28-03	6	Dobra	
213	Rzędziny	5	28-03/5	28-03	5	Dobra	
214	Rzędziny	2	28-04/4	28-04	4	Dobra	
215	Rzędziny	9	28-04/75	28-04	75	Dobra	
216	Rzędziny	8	28-04/64	28-04	64	Dobra	
217	Rzędziny	10	28-04/58	28-04	58	Dobra	
218	Skarbimierzyce	5	30-04/31	30-04	31	Dobra	
219	Skarbimierzyce	3	30-04/68	30-04	68	Dobra	
220	Skarbimierzyce	7	30-04/67	30-04	67	Dobra	
221	Skarbimierzyce	4	30-04/33	30-04	33	Dobra	
222	Skarbimierzyce	2	30-04/35	30-04	35	Dobra	
223	Skarbimierzyce	1	30-04/34	30-04	34	Dobra	
224	Skarbimierzyce	6	30-04/36	30-04	36	Dobra	
225	Skarbimierzyce	8	30-04/70	30-04	70	Dobra	
226	Sławoszewo	7	28-04/63	28-04	63	Dobra	
227	Sławoszewo	6	28-04/37	28-04	37	Dobra	
228	Sławoszewo	5	28-04/36	28-04	36	Dobra	

229	Sławoszewo	3	28-04/20	28-04	20	Dobra	
230	Sławoszewo	2	28-04/14	28-04	14	Dobra	
231	Sławoszewo	1	28-04/13	28-04	13	Police	
232	Sławoszewo	4	28-04/30	28-04	30	Dobra/Police	
233	Stobno	15	30-04/101	30-04	101	Końbaskowo	
234	Stobno	5	30-04/53	30-04	53	Dobra	
235	Stobno	17	30-04/119	30-04	119	Końbaskowo	
236	Stobno	17	30-04/119	30-04	119	Końbaskowo	
237	Stolec	1	27-03/3	27-03	3	Dobra	
238	Stolec	2	27-03/2	27-03	2	Dobra	
239	Stolec	3	27-03/1	27-03	1	Dobra	
240	Stolec	17	28-03/3	28-03	3	Dobra	
241	Stolec	18	28-03/2	28-03	2	Dobra	
242	Stolec	16	28-03/1	28-03	1	Dobra	
243	Stolec	12	27-03/15	27-03	15	Dobra	
244	Stolec	11	27-03/14	27-03	14	Dobra	
245	Stolec	9	27-03/13	27-03	13	Dobra	
246	Stolec	19	27-04/51	27-04	51	Dobra	
247	Stolec	10	27-03/12	27-03	12	Dobra	
248	Stolec	15	27-03/11	27-03	11	Dobra	
249	Stolec	14	27-03/10	27-03	10	Dobra	
250	Stolec	4	27-03/9	27-03	9	Dobra	
251	Stolec	8	27-03/8	27-03	8	Dobra	
252	Stolec	13	27-03/7	27-03	7	Dobra	
253	Stolec	7	27-03/6	27-03	6	Dobra	
254	Stolec	6	27-03/5	27-03	5	Dobra	
255	Stolec	5	27-03/4	27-03	4	Dobra	
256	Wąwelnica	2	30-04/2	30-04	2	Dobra	
257	Wąwelnica	16	30-04/1	30-04	1	Dobra	
258	Wąwelnica	15	29-04/75	29-04	75	Dobra	
259	Wąwelnica	14	29-04/74	29-04	74	Dobra	
260	Wąwelnica	13	29-04/73	29-04	73	Dobra	
261	Wąwelnica	12	29-04/72	29-04	72	Dobra	
262	Wąwelnica	11	29-04/71	29-04	71	Dobra	
263	Wąwelnica	10	29-04/70	29-04	70	Dobra	
264	Wąwelnica	9	29-04/69	29-04	69	Dobra	
265	Wąwelnica	8	29-04/68	29-04	68	Dobra	
266	Wąwelnica	6	29-04/66	29-04	66	Dobra	
267	Wąwelnica	5	29-04/65	29-04	65	Dobra	
268	Wąwelnica	4	29-04/64	29-04	64	Dobra	
269	Wąwelnica	3	29-04/63	29-04	63	Dobra	
270	Wąwelnica	21	30-04/7	30-04	7	Dobra	

271	Wąwelnica	20	30-04/6	30-04	6	Dobra	
272	Wąwelnica	19	30-04/5	30-04	5	Dobra	
273	Wąwelnica	18	30-04/4	30-04	4	Dobra	
274	Wąwelnica	17	30-04/3	30-04	3	Dobra	
275	Wąwelnica	7	29-04/67	29-04	67	Dobra	
276	Wołczkowo	3	29-04/79	29-04	79	Dobra	
277	Wołczkowo	2	29-04/78	29-04	78	Dobra	
278	Wołczkowo	1	29-04/77	29-04	77	Dobra	
279	Wołczkowo	14	29-04/76	29-04	76	Dobra	
280	Wołczkowo	30	29-04/105	29-04	105	Dobra	
281	Wołczkowo	29	29-04/104	29-04	104	Dobra	
282	Wołczkowo	28	29-04/103	29-04	103	Dobra	
283	Wołczkowo	27	29-04/102	29-04	102	Dobra	
284	Wołczkowo	26	29-04/101	29-04	101	Dobra	
285	Wołczkowo	25	29-04/100	29-04	100	Dobra	
286	Wołczkowo	24	29-04/99	29-04	99	Dobra	
287	Wołczkowo	23	29-04/98	29-04	98	Dobra	
288	Wołczkowo	22	29-04/97	29-04	97	Dobra	
289	Wołczkowo	21	29-04/96	29-04	96	Dobra	
290	Wołczkowo	20	29-04/95	29-04	95	Dobra	
291	Wołczkowo	19	29-04/94	29-04	94	Dobra	
292	Wołczkowo	18	29-04/93	29-04	93	Dobra	
293	Wołczkowo	17	29-04/92	29-04	92	Dobra	
294	Wołczkowo	16	29-04/91	29-04	91	Dobra	
295	Wołczkowo	15	29-04/90	29-04	90	Dobra	
296	Wołczkowo	11	29-04/87	29-04	87	Dobra	
297	Wołczkowo	10	29-04/86	29-04	86	Dobra	
298	Wołczkowo	8	29-04/84	29-04	84	Dobra	
299	Wołczkowo	7	29-04/83	29-04	83	Dobra	
300	Wołczkowo	45	29-04/137	29-04	137	Dobra	
301	Wołczkowo	41	29-04/133	29-04	133	Dobra	
302	Wołczkowo	33	29-04/127	29-04	127	Dobra	
303	Wołczkowo	38	29-04/125	29-04	125	Dobra	
304	Wołczkowo	37	29-04/124	29-04	124	Dobra	
305	Wołczkowo	36	29-04/123	29-04	123	Dobra	

306	Wołczkowo	39	29-04/119	29-04	119	Dobra	
307	Wołczkowo	44	29-04/136	29-04	136	Dobra	

Tabela 10. Stanowiska archeologiczne wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków Województwa Zachodniopomorskiej. Źródło: *Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie*

Załącznik Nr 2. Wykaz zabytków nieruchomości ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Dobra.

LP	NAZWA	ADRES	NR DZIAŁKI	CZAS POWSTANIA	FORMA OCHRONY	Uwagi
BEZRZECZE						
1	kościół pw. MB Różańcowej	ul. Górna / Na Wzgórzu	18	XV w. (nawa), XIX w. (wieża)	rejestr zabytków: A-503 26.07.1979r.	
2	cmentarz przykościelny	ul. Górna / Na wzgórzu	18	XV – XX w.	rejestr zabytków A-503 04.03.2014r.	
3	park dworski	ul. Górna / Parkowa	43, 66/7, 66/17, 66/47	2 poł. XVIII w., 4 ćw. XIX w.	rejestr zabytków A-864 20.07.1979r.	
4	cmentarz ewangelicki	ul. Szkolna	21	l. 30/40. XX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
5	dom rządcy, ob. dom	ul. Górna 14	66/14	4 ćw. XIX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
BUK						
6	kościół pw. św. Antoniego		145	2 poł. XIII w, przeb. XV i XIX w.	rejestr zabytków: A-498 14.05.1956r.	
7	cmentarz przykościelny		145	XIII – XX w.	rejestr zabytków: A-498 30.12.2013r.	
8	cmentarz ewangelicki	ul. Leśne Zacisze	153	poł. XIX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
9	dom nr 4		82	l. 20. XX w.		
DOBRA						

10	kościół pw. MB Królowej Świata	ul. Graniczna 23A	29/1	2 poł. XIII w, przeb. 1770, 1875r.	rejestr zabytków: A-497 14.05.1956r.	
11	park dworski	ul. Graniczna 40B	301/13	poł. XIX w., rozb. pocz. XX w.	rejestr zabytków A-541 18.06.1979r.	
12	bramka w murze cmentarza	ul. Graniczna 23A	29/1	XVII / XVIII w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
13	cmentarz przykościelny	ul. Graniczna 23A	29/1 (cz.), 29/2	XVII / XVIII w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
14	gorzelnia [4] (w zespole folwarcznym)	ul. Graniczna	301/18	kon. XIX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
15	cmentarz ewangelicki	ul. Klasztorna	31 (cz)	pocz. XX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
16	cmentarz komunalny	ul. Klasztorna	31 (cz)	1995r.	inne: województwa ewidencja zabytków	
17	młyn [5] (w zespole folwarcznym)	ul. Szczecińska 23a	287/25	l. 10/20. XX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
18	dom	ul. Graniczna 26	9/13	XIX / XX w.		
19	dom	ul. Graniczna 27	76	pocz. XX w.		
20	dom	ul. Graniczna 30	6/8	l. 10. XX w.		
21	dom	ul. Szczecińska 7	105	4 ćw. XIX w.		
22	dom	ul. Szczecińska 15	52/6	pocz. XX w.		
23	dom	ul. Szczecińska 17	53	4 ćw. XIX w.		
DOŁUJE						

24	cmentarz ewangelicki LAPIDARIUM	ul. Daniela	164	poł. XIX w.	rejestr zabytków: A-1566 08.08.2016r.	
25	cmentarz przykościelny	ul. Daniela	113	XIV – XX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
26	dom	ul. Daniela 46	159	pocz. XX w.		
27	dom	ul. Słoneczny Sad 7	71/1	l. 20. XX w.		
28	dom	ul. Słoneczny Sad 16	48	pocz. XX w.		
29	cmentarz ewangelicki		11/13	2 poł. XIX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
30	magazyn–spichlerz[2]	w zespole folwarcznym	11/3	ok. 1900r.	inne: województwa ewidencja zabytków	
31	kuźnia – warsztat [4]	w zespole folwarcznym	11/3	ok. 1900r.	inne: województwa ewidencja zabytków	
32	budynek gospodarczy nr 1		856/10	l. 10 XX w.		
KOŚCINO						
33	kościół pw. MB Fatimskiej		12/1	poł. XIX w.	rejestr zabytków: A-1136 03.08.1990r.	
34	cmentarz przykościelny		12/1	poł. XIX w.	rejestr zabytków: A-1136 03.08.1990r.	
35	park dworski		9, 10, 12/12, 12/13, 27	XVII(?), pocz. XX w.	rejestr zabytków: A-577 21.06.1979r.	
36	dom	ul. Północna 2	53/8	l. 10. XX w.		

MIERZYN						
37	kościół pw. MB Bolesnej	ul. Welecka	226	2 poł. XIII w, przeb. XVII, XIX w.	rejestr zabytków: A-477 31.07.1956r.	
38	cmentarz przykościelny	ul. Welecka	226	XIII – XX w.	rejestr zabytków: A-477 27.01.2014r.	
39	wiatrak koźlak	ul. Welecka	299/3	1 poł. XIX w. (1830r.)	rejestr zabytków: A-523 22.12.1965r.	
40	cmentarz komunalny	ul. Zgodna	46	1950r.	inne: województwa ewidencja zabytków	
41	dom	ul. Długa 6	172	l. 20/30. XX w.		
42	dom	ul. Welecka 12	125/2	1906r.		
43	budynek gospodarczy	ul. Welecka 13	96/2	pocz. XX w.		
44	budynek gospodarczy	ul. Welecka 14	95/1	pocz. XX w.		
45	dom	ul. Welecka 23	232/5	pocz. XX w.		
46	dom	ul. Welecka 25	234/1	pocz. XX w.		
47	dom	ul. Welecka 27	236/10	4 ćw. XIX w.		
48	dom	ul. Welecka 51	298/2	4 ćw. XIX w.		
RZĘDZINY						
49	park dworski		80/15	XVII, XIX w.	rejestr zabytków: A-532 26.07.1979r.	
50	rządówka nr 19	w zespole folwarcznym	163/4	1857r.	inne: województwa ewidencja zabytków	
51	stajnia - magazyn [3]	w zespole folwarcznym	80/8	1858r.	inne: województwa ewidencja zabytków	

52	gorzelnia [4] KARTA WYŁĄCZONA	w zespole folwarcznym	80/3	pocz. XX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	Budynek rozebrany. Karta ewidencyjna wyłączona Zarządzeniem Wójta Gminy Dobra Nr97/2023 z dnia 20 lipca 2023r.
53	stodoła - magazyn [5]	w zespole folwarcznym	80/5	kon. XIX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
54	zespół folwarczny		80/3, 80/6, 80/7, 80/8, 80/11, inne	poł. XIX w. – kon. XIX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
55	dom nr 7		109/4	l. 10/20. XX w.		
56	dom nr 15-15A		96 i 97	kon. XIX w.		
57	dom nr 17		100/2	l. 20. XX w.		
SKARBIMIERZYCE						
58	park dworski		9/16	2 poł. XVIII, poł. XIX – pocz. XX w.	rejestr zabytków: A-531 21.06.1979r.	
59	cmentarz ewangelicki		9/24 (cz) i 9/57 (cz)	poł. XIX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
60	dwór nr 1		9/16	2 poł. XIX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
61	obora [3]	w zespole folwarcznym	84/6	1908r.	inne: województwa ewidencja zabytków	
62	stodoła [4]	w zespole folwarcznym	9/12	1905r.	inne: województwa ewidencja zabytków	
63	zespół folwarczny		9,12, 9/43, 9/65 (cz), 9/75, 9/79,	1881 – 1914r.	inne: województwa ewidencja zabytków	

			84/2, 84/4, 84/6, 84/7, 84/8, 84/9, 86			
STOLEC						
64	kościół pw. św. Maksymiliana Marii Kolbe		4/1	1731 – 1735r.	rejestr zabytków: A-507 22.01.1963r.	
65	cmentarz przykościelny (bramka + pomnik von Ramin)		4/1, 4/2	poł. XVI w., 1 poł. XVIII, XX w.	rejestr zabytków: A-507 16.05.2000r.	
66	pałac nr 21		5	1721 – 1727r.	rejestr zabytków: A-536 22.12.1965r.	
67	park pałacowy		5	1 poł. XVIII w. – kon. XIX w.	rejestr zabytków: A-536 25.11.1978r.	
68	dom (rządówka) nr 4		74/2	kon. XIX w.	inne: wojewódzka ewidencja zabytków	
69	stajnia [2]	w zespole folwarcznym	74/7	1734r., 1900r.	inne: wojewódzka ewidencja zabytków	
70	obora [3] (ruina)	w zespole folwarcznym	74/7	1735r., 1906r.	inne: wojewódzka ewidencja zabytków	
71	obora [4]	w zespole folwarcznym	74/7	1735r., 1901r.	inne: wojewódzka ewidencja zabytków	
72	obora [5]	w zespole folwarcznym	74/7	2 poł. XIX w. 1890r.	inne: wojewódzka ewidencja zabytków	
73	magazyn – wozownia - kuźnia [10]	w zespole folwarcznym	62/5	1792r., 1901r.	inne:	

					województwa ewidencja zabytków	
74	stajnia (zdewaloryzowana)	w zespole folwarcznym	62/5	1735r., 1 ćw. XX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
75	zespół folwarczy		5 (cz), 62/1, 62/2, 62/3, 62/4, 62/5, 63/1, 64, 66 (cz) 74/1, 74/2, 74/3, 74/5, 74/7 (cz)	1 poł. XVIII w. – pocz. XX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
76	dom nr 17		2/9	pocz. XX w.		
77	remiza - trafostacja		63/2	l. 20. XX w.		
WĄWELNICA						
78	kościół pw. MB Częstochowskiej		160	2 poł. XIII, XV/XVIw. przeb. 1777 i 1883r.	rejestr zabytków: A-508 22.12.1965r.	
79	Dawny cmentarz przykościelny		160, 209	XVI – XX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
80	cmentarz ewangelicki		156	pocz. XX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
81	stodoła nr 6		179/1	kon. XIX w.		
82	dom nr 9		187	kon. XIX w., rem. po 2000r.		
WOŁCZKOWO						
83	kościół pw. MB Szkaplerznej	ul. Lipowa	250	2 poł. XIII w., przeb. 1866 i 1900r.	rejestr zabytków: A-509 01.08.1956r.	
84	cmentarz przykościelny	ul. Lipowa	250	XIII – XX w.	rejestr zabytków: A-509 30.12.2013r.	

85	cmentarz komunalny	ul. Lipowa	434	2 poł. XIX w.	inne: województwa ewidencja zabytków	
86	dom nr 14	ul. Lipowa 14	412	kon. XIX w.		
87	budynek gospodarczy nr 14	ul. Lipowa 14	412	1902r.		
88	dom nr 16	ul. Lipowa 16	409	4 ćw. XIX w.		
89	budynek gospodarczy nr 16	ul. Lipowa 16	409	1896r.		
90	dom nr 21	ul. Lipowa 21	227/1	pocz. XX w.		
91	budynek gospodarczy nr 23	ul. Lipowa 23	222	l. 10. XX w.		
92	dom (gospoda) nr 24	ul. Lipowa 24	393/1	kon. XIX w.		
93	gospoda nr 24	ul. Lipowa 24	393/1	kon. XIX w.		
94	budynek gospodarczy nr 24	ul. Lipowa 24	393/1	1907r.		
95	dom nr 25	ul. Lipowa 25	219	XIX/XX w.		
96	budynek gospodarczy nr 25	ul. Lipowa 25	219	1912r.		
97	budynek gospodarczy (hotel) nr 31	ul. Lipowa 31	211/1	1908r.		
98	dom (plebania) nr 36	ul. Lipowa 36	271/3	XIX/XX w.		
99	dom nr 39	ul. Lipowa 39	204/10	kon. XIX w.		
100	dom nr 45	ul. Lipowa 45	196/5	l. 20. XX w.		
101	szkoła (urząd gminy) nr 51	ul. Lipowa 51	874/2	l. 10. XX w.		
102	budynek gospodarczy nr 51a	ul. Lipowa 51a	274/1	1891r.		
103	dom nr 52	ul. Lipowa 52	355	l. 20. XX w.		
104	budynek gospodarczy nr 52	ul. Lipowa 52	355	l. 10. XX w.		
105	dom nr 53	ul. Lipowa 53	186/2	pocz. XX w.		
106	dom nr 63	ul. Lipowa 63	179	pocz. XX w.		
107	dom nr 1	ul. Ogrodowa 1	387	l. 20. XX w.		

Tabela . Wykaz zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Dobra (*Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Dobra*).

LEGENDA

kolor czerwony - obiekt / obszar w rejestrze zabytków

kolor niebieski - obiekt / obszar w wojewódzkiej ewidencji zabytków

kolor czarny - obiekt / obszar wyznaczony przez wójta do gminnej ewidencji zabytków